

Clement Kristofer

Yrittäjyysohjelmaan osallistuneiden arvio sen vaikutuksista heidän yrittäjyysintentioihinsa

Kasvatuspsykologian pro gradu -tutkielma

KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA

Kasvatustieteiden koulutus

2019

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Yrittäjyysohjelmaan osallistuneiden arvio sen vaikutuksista heidän yrittäjyysintentionihinsa
(Kristofer Clement)

Kasvatuspsykologian pro gradu -tutkielma, 59 sivua, 1 liitesivu

Toukokuu 2019

Yrittäjyyden uskotaan vastaavan moniin kansantaloudellisiin haasteisiin nyt ja tulevaisuudessa. Siksi yrittäjien määrää halutaan kasvattaa ja yrittäjyyden houkuttelevuutta uravaihtoehtona lisätä. Yrittäjyyden houkuttelevuuden lisääminen onkin kokonaiskuvassa yksi yrittäjyyskasvatuksen tavoitteista. Jotkin yrittäjyysohjelmat, -koulutukset ja -interventiot pyrkivät edistämään tätä tavoitetta. Yksi näkökulma tällaisten ohjelmien, koulutuksien ja interventioiden vaikuttavuuden arviointiin ovat yrittäjyysintentiot, sillä ne ennustavat yrittäjäksi ryhtymiseen liittyvää toimintaa.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, mitkä erään vuoteen 2018 ajoittuvan yrittäjyysohjelman aikaiset tekijät vaikuttivat yrittäjyysohjelmaan osallistuneiden arvioiden mukaan heidän yrittäjyysintentionihinsa. Tutkimuksen aineisto koostui kolmesta teemahaastattelusta, jotka pidettiin noin kahdeksan kuukautta yrittäjyysohjelman loppumisen jälkeen. Aineisto analysoitiin narratiivisen analyysin ja teoriaohjaavan sisällönanalyysin mukaisesti. Tulosten perusteella yrittäjyysohjelmaan osallistuneiden yrittäjyysintentioiden muutos kiteytyi yrittäjyyteen liittyvissä uskomuksissa ja sitä voitiin selittää omakohtaisen kokemuksen saamisella yrittäjyydestä. Yrittäjyysintentioiden muutosta edesauttoivat osallistujien mukaan yrittäjyysohjelman rakenne, koulutukset ja siinä onnistuminen sekä menestyminen.

Tutkimukseen osallistuneet liittivät yrittäjänä toimimisen pohdintoihin sekä positiivisia että negatiivisia tekijöitä. Tulosten perusteella voidaan argumentoida sen puolesta, että yrittäjyysohjelmien onnistumista ei voida arvioida vain sen perusteella, vahvistuvatko osallistujien yrittäjyysintentiot ohjelmaan osallistumisen seurauksena. Sen sijaan yrittäjyysohjelmien onnistumista tulisi arvioida sen mukaan, kuinka realistisesti yksilöt osaavat ohjelmaan osallistumisen jälkeen arvioida yrittäjyyteen liittyviä etuja ja haittoja sekä sen sopivuutta itselle - jos vaikuttavuutta ja onnistumista arvioidaan ylipäättänsä yrittäjyysintentioiden näkökulmasta. Kaikki päätökset ryhtyä yrittäjäksi eivät ole oikeita ihmisen itsensä tai yhteiskunnan kannalta, eikä se ole yrittäjyyskasvatuksen tavoitteiden mukaista.

Avainsanat: yrittäjyyskasvatus, yrittäjyys

University of Oulu

Faculty of Education

The Participants of an Entrepreneurial Programme Assessing Its Impacts on Their Entrepreneurial Intentions (Kristofer Clement)

Master's thesis in Educational Psychology, 59 pages, 1 appendices

May 2019

Entrepreneurship is believed to give an answer to several economic challenges at the moment as well as in the future. That is why there is a strong desire to increase the number of entrepreneurs and the attractiveness of entrepreneurship as a career choice. To increase the attractiveness of entrepreneurship is, in fact, one of the goals of entrepreneurship education. Some entrepreneurship programmes, entrepreneurship training sessions and entrepreneurial interventions try to advance this goal. One way to evaluate this kind of activity is to measure the entrepreneurial intentions that predict the likelihood of becoming an entrepreneur.

The purpose of the study was to find out how the factors of an entrepreneurial programme carried out in 2018 affected the entrepreneurial intentions of the participants in their own opinion. The data of the study consisted of three theme interviews, which were held approximately eight months after the entrepreneurial programme ended. The data were analysed according to the techniques of narrative analysis and theory-based content analysis. On the basis of the results the change in entrepreneurial intentions among the participants in the entrepreneurial programme was crystallized in the beliefs related to entrepreneurship. This change could be explained by receiving personal experience from entrepreneurship. According to the participants, the changes in entrepreneurial intentions was further assisted by the structure of the entrepreneurial programme and the trainings as well as by their succeeding and thriving in the programme.

Those taking part in the study associated both positive and negative factors when pondering on being an entrepreneur. On the basis of the results it can be argued for the case that the success of entrepreneurial programmes cannot only be assessed on the grounds of whether the participants' entrepreneurial intentions were strengthened due to the participation in the programme. Instead, the success of entrepreneurial programmes should be assessed on the basis of how realistically individuals can assess the pros and cons of entrepreneurship and its suitability to themselves after taking part in the programme. All the decisions taken to become an entrepreneur are not necessarily the right ones, neither is it in accordance with the goals of entrepreneurial education.

Keywords: entrepreneurship education, entrepreneurship

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Yrittäjyyskasvatus.....	8
2.1	Yrittäjyys	9
2.1.2	<i>Yrittäjyyden eri muodot.....</i>	<i>10</i>
2.1.3	<i>Yrittäjyyden määrittely ominaisuuksien ja toimintojen avulla</i>	<i>13</i>
2.2	Kasvatus.....	15
2.3	Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet	18
3	Yrittäjyysintiot ja yrittäjyyden edistäminen.....	22
3.1	Intiot yrittäjyystutkimuksissa	23
3.2	Yrittäjyysohjelmien ja yrittäjyysintientien välinen aiempi tutkimus	25
4	Tutkimuksen toteutus	27
4.1	Tutkimuksen tutkimuskysymys ja tavoite.....	27
4.2	Yrittäjyysohjelman kuvaus	28
4.3	Aineiston kuvaus	30
4.4	Aineiston analyysin kuvaus	33
4.4.1	<i>Narratiivisen analyysin kuvaus</i>	<i>33</i>
4.4.2	<i>Teoriaohjaavan sisällönanalyysin kuvaus.....</i>	<i>35</i>
5	Tutkimuksen tulokset.....	37
5.1	Tintti tietämätön.....	38
5.2	Ida Ideankokeilija	41
5.3	Kerttu kesätyönhakija	44
5.4	Yhteenveto tuloksista.....	45
6	Pohdinta	49
6.1	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	51
6.2	Jatkotutkimuksen aiheita.....	53
7	Johtopäätökset	55
	Lähteet	56

1 Johdanto

Yrittäjyyden uskotaan olevan vastaus moniin nykyisiin ja tulevaisuuden kansantaloudellisiin haasteisiin (Joensuu, Varamäki, Viljamaa, Heikkilä & Katajavirta, 2014). Yrittäjyyden myönteisestä merkityksestä yhteiskunnalle ollaan hyvin yksimielisiä, sillä yrittäjyys luo palvelujen ja tuotteiden ohella työpaikkoja, minkä lisäksi yritysten verovirtojen tuottamalla varoilla rahoitetaan julkisia palveluita (Kemell, Kotamäki & Kujanpää, 2019; Huuskonen, 1992). Yrittäjyys on yhteiskunnallisen merkittävyytensä vuoksi keskiössä myös politiikan kentällä (esim. Sipilän hallituksen kärkihanke).

Yrittäjyyden vaatimuksen taustalla on kilpailun ja kilpailukyvyn vaatimuksen korostuminen yhteiskunnassa (Stenlund, 2017). Kaikki päätökset ryhtyä yrittäjäksi eivät silti ole oikeita ihmisen itsensä tai yhteiskunnan kannalta (Huuskonen, 1992). Yrittäjyyttä voidaan kuitenkin nykyään tarkastella yksilön yritteliään toimintatavan ja yrittäjämäisen elämänsenteen näkökulmasta ilman, että viitataan liiketoimintaan tai yrityksen omistamiseen (Ikonen, 2006). Yrittäjyydestä on tullut liiketoiminnallisen ulottuvuuden lisäksi, ja siitä huolimatta, kokonaisvaltaisesti hyvänä pidetty tapa toimia, ajatella ja elää (Pyykkönen, 2014).

Yrittäjyys on näin ollen strategia ja selviytymiskeino tässä kilpailussa pärjäämiseen ja selviytymiseen yhteiskunnallisen tason lisäksi myös yksilön näkökulmasta. Vaikka yksilö ei koskaan ryhtyisi yrittäjäksi, yrittäjämäiset valmiudet ja yrittäjämäinen asenne sekä toimintapa nähdään nyky-yhteiskunnassa ja työelämän murroksessa hyödyllisinä (Yrittäjyyskasvatuksen työkirja, 2018). Yrittäjyyskasvatuksen tehtävänä on kehittää tällaisia tietoja, taitoja ja asenteita, jotka ovat hyödyksi työelämässä ja elinkeinotoiminnassa – työskentelempä yksilö yrittäjänä tai toisen palveluksessa (Koiranen, 1999, 61; Ylinen, 2011).

Koska yrittäjäksi ryhtyminen ei sovi kaikille, yrittäjyyskasvatuksen ainoaksi välitettäväksi tavoitteeksi ei sovi yrittäjyyden houkuttelevuuden lisääminen uravaihtoehtona (Ristimäki, 2007). Kokonaisuuden kannalta se on kuitenkin yksi yrittäjyyskasvatuksen tavoitteista (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat, 2009). Yrittäjyyden houkuttelevuus linkittyy yhteen yrittäjyysintention ja yrittäjäksi ryhtymisen kanssa. Yrittäjyysaktiiviteetti ei ole yleensä sattumanvaraista eikä tapahdu hetken mielihohteesta (Pihkala, 2008a). Sen vuoksi yrittäjäksi ryhtymisen todennäköisyyttä tutkitaan intention ja aikomuksien avulla, joita pidetään suhteellisen hyvinä toiminnan ennustajina (Pihkala, 2008b).

Tutkimustulokset yrittäjyysohjelmien vaikutuksista yrittäjyysintentioihin ovat keskenään osittain ristiriitaisia. Toisissa tutkimuksissa on ilmennyt positiivisia muutoksia (esim. Zhao, Seibert & Hills, 2005; Kickul, Marlino, Barbosa & Griffiths, 2009, Sánchez, 2013), toisissa ei ole ilmennyt merkittäviä muutoksia (esim. Marques, Gomes, Gouveia, Ricardo & Ferreira, 2012; Johansen, 2018) ja toisissa on ilmennyt negatiivisia muutoksia (esim. Pihkala, 2008a; Oosterbeek, van Praag & Ijsselstein, 2010). Yrittäjyysohjelmia ei tulisikaan näin ollen niputtaa yhdeksi yhtenäiseksi joukoksi, sillä niiden painopisteet ja toteutustavat eroavat toisistaan. Yrittäjyysohjelmien sisällöt eivät automaattisesti ja itsessään vahvista yrittäjyysintentioita, vaan toiminnan laadulla ja toiminnalle annetulla subjektiivisilla merkityksillä on merkittävä rooli.

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, mitkä erään vuoteen 2018 ajoittuvan yrittäjyysohjelman aikaiset tekijät vaikuttavat yrittäjyysohjelmaan osallistuneiden arvioiden mukaan heidän yrittäjyysintentioihinsa. Toisin sanoen, kun osallistujat arvioivat, harkitsevat ja pohtivat yrittäjäksi ryhtymistä ja yrittäjyyttä tulevaisuuden uravaihtoehtona, niin minkälaisia asioita he nostavat pohdinnassa esille, ja millä tavalla yrittäjyysohjelmaan osallistuminen vaikuttaa tähän pohdintaan. Tutkimuskysymykseni on, mitkä tekijät ovat osallistujan arvion mukaan vaikuttaneet yrittäjyysintentioiden muutokseen yrittäjyysohjelman aikana. Tällaista tietoa voidaan käyttää yrittäjyysohjelmien käytänteiden kehittämiseen.

Tutkimuksen aineisto kerättiin teemahaastattelujen avulla. Aineisto analysoitiin narratiivisen analyysin ja teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Tutkimukseen osallistui kolme henkilöä, minkä vuoksi tutkimustulosten perusteella ei voi tehdä yleistettyjä johtopäätöksiä koko tutkimusjoukkoa koskevaksi. Narratiivisen analyysin lopputuloksena syntyneet tarinat kuvaavat yksilöiden yksilöllisesti antamia merkityksiä yrittäjyysohjelmalle. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla aineistoa voi kuvata tiivistetympin yleisempien asioiden ja tekijöiden osalta, mitkä ilmenivät kaikkien tutkittavien haastatteluissa.

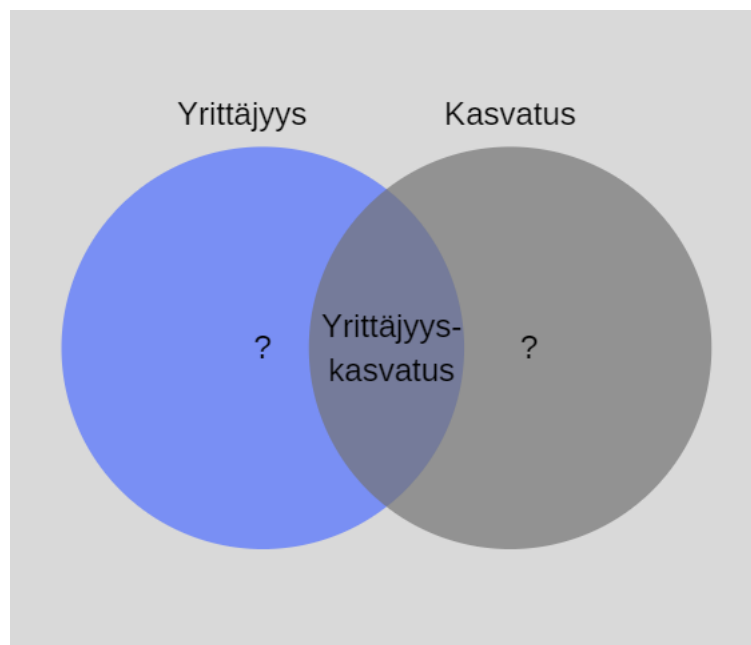
Kasvatuksen tavoitteena on ylipäättänsä tukea kasvatettavan toimijuutta ja toimintakykyä, eli pyrkiä tilanteeseen, jossa kasvattajan välitön läsnäolo ja tilanteessa toimiminen tulevat tarpeelltomaksi (pedagoginen paradoksi) (Silvonen, 2015; Peltola & Suorsa, 2019). Tällaista toimintaa voidaan havainnollistaa ja reflektoida kasvatopsykologiaan kuuluvien käsitteiden avulla, kuten esimerkiksi lähikehityksen vyöhykkeeseen sisältyvän avoimen tilan -käsitteen avulla. Yrittäjyyskasvatuksen mukaiset yrittäjyysohjelmat eivät tee poikkeusta, eivätkä ne irrottaudu avoimen tilan luomiseen liittyvistä kysymyksistä, jotka ilmenevät koko opetuksen, kasvatuksen ja ohjauksen kentällä. Tästä näkökulmasta aiheeni linkittyy kasvatopsykologiseen tutkimukseen.

Tutkitun yrittäjyysohjelman tavoitteena on toteuttaa yrittäjyyskasvatuksen tavoitteita, minkä vuoksi yrittäjyysohjelman laajemman viitekehyksen muodostaa yrittäjyyskasvatus. Sen vuoksi aloitan tutkimukseni käsittelemällä yrittäjyyskasvatusta ja yrittäjyyden sekä kasvatuksen käsitteitä. Yksi yrittäjyyskasvatuksen tavoitteista on lisätä yrittäjyyden houkuttelevuutta uravaihtoehtona, minkä vuoksi käsittelen kolmannessa luvussa yrittäjyysintentiona osana yrittäjäksi ryhtymistä. Sen jälkeen esittelen tutkimuksen toteutuksen ja tutkimustulokset. Työni päättävät pohdinta- ja johtopäätös -osiot.

2 Yrittäjyyskasvatus

Yrittäjyyskasvatus liittyy nimensä mukaisesti yrittäjyyteen ja kasvatukseen. Yrittäjyyskasvatuksen määritelmä on kuitenkin ongelmallinen yrittäjyyden näkökulmasta, sillä se ulottuu ilmiönä monille eri tieteenaloille, eikä sille ole olemassa yhtenäistä ja yhdenmukaista määritelmää (Stenlund, 2017; Kyrö & Ripatti, 2006; Huuskonen, 1992). Yrittäjyyttä tutkivien alojen terminologia on sekavaa alkaen sen keskeisistä sanoista yrittäjä ja yrittäjyys (Huuskonen, 1992). Tämä johtuu osittain siitä, että yrittäjyys ja yrittäjänä toimiminen ovat irtaantuneet ja levinneet alkuperäisestä yritystoiminnan ja talouden kontekstista lähes kaiken inhimillisen toiminnan alueelle (Stenlund, 2017).

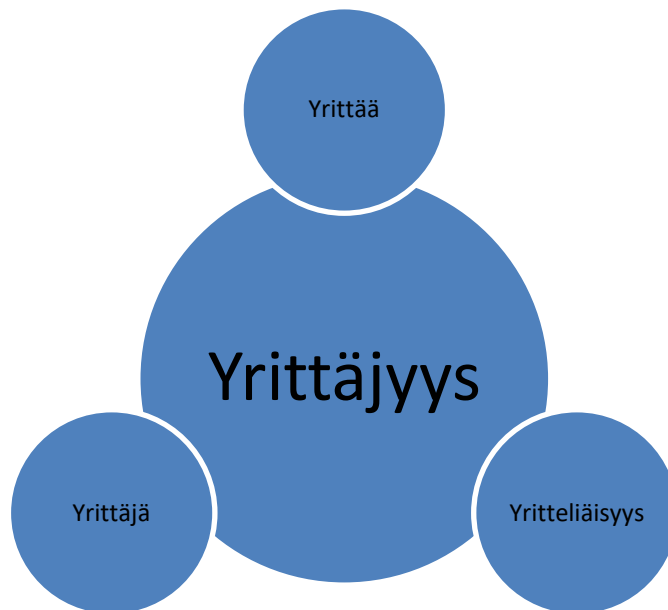
Yrittäjyyskasvatuksen määritelmä ei ole ongelmallinen vain yrittäjyyden puolesta, vaan se on sitä myös kasvatuksen näkökulmasta. Kasvatustieteen sisällä ei ole yhtenäistä tulkintaa siitä, mikä kasvatustieteen tutkimuskohteena tulisi olla, eli mistä kasvatuksessa on kyse. Tässä opinäytetyössäni lähestyn kasvatusta kuitenkin kasvatus- ja sivistysteoreettisessa perinteestä käsin, ja jäsenän kasvatusvuorovaikutusta lähikehityksen vyöhykkeen ja avoimen tilan käsitteiden avulla. Kyseisen perinteen mukaan kasvatusta jäsentyy jollakin tavalla kasvattajan, kasvatettavan sekä kulttuurin välisessä vuorovaikutuksessa, eli niin kutsutussa pedagogisessa suhteessa (Siljander, 2014, 89).

Kuvio 1. Yrittäjyyskasvatus.

2.1 Yrittäjyys

Sanat yrittäjyys, yritteliäisyys ja yrittäjä ovat kaikki peräisin kantasanasta yrittää (Huuskonen, 1992). Yrittää sana määritellään sanakirjassa verbiksi ja sen merkitys on ”tavoitella toiminnallaan jotakin” ja ”pyrkii johonkin tavoitteeseen”. Yritteliäisyys käsitteen merkitys voidaan mieltää aloitteellisuudeksi, oma-aloitteisuudeksi, aktiivisuudeksi ja eteenpäin pyrkimiseksi. Suomessa yrittäjällä tarkoitetaan arkikielessä useimmiten fyysistä tai juridista henkilöä, joka organisoii pääammatikseen liiketoimintaa itse tai yhdessä muiden kanssa.

Kuvio 2. Yrittäjyys

Yrittäjyyden määrittelemisen sijaan on hieman haastavampaa, sillä se liittyy jotenkin näihin kaikkiin. Yrittäjyyteen liittyy toisaalta yrittäminen, eli tavoitteellinen toiminta ja johonkin tavoitteeseen pyrkiminen. Toisaalta siihen liittyy myös yritteliäisyys, eli aloitteellisuus, oma-aloitteisuus ja aktiivisuus. Näiden lisäksi siihen liittyy myös yrittäjänä tai yrittäjämäisesti toimiminen, eli riskin ottaminen ja vastuun kantaminen. Ihmiset voivat olla tavoitteellisia, aktiivisia ja vastuullisia, vaikka eivät toimisi juridisesti yrittäjinä. Tästä syystä yrittäjyys on irtaantunut ja levinnyt alkuperäisestä yritystoiminnan ja talouden kontekstista lähes kaiken inhimillisen toiminnan alueelle (Stenlund, 2017).

Yleisesti yrittäjyystutkijoiden ja -tutkimuksen kentällä hyväksytään se, että jokainen tutkija luo käyttämänsä yrittäjyyden määritelmät, sillä kukaan yrittäjyystutkija ei voi määritellä yrittäjyyttä tai yrittäjää ehdottoman lopullisella tai tyhjentävällä tavalla (Stenlund, 2017; Landström, 2005). Jonkinlainen määritelmä kuitenkin tarvitaan ilmiön jäsentämiseen. Davidsson (2004; 2005, 3; suomentanut Stenlund, 2017) on esittänyt kahdeksan kysymystä, joihin yrittäjyystutkijat ja yrittäjyyden kentällä toimivat voivat vastata määritellesään yrittäjyyttä. Näiden kahdeksan kysymyksen ja niihin annettujen vastausten avulla voidaan arvioida eri määrittelijöiden lähtökohtia ja näkökulmia yrittäjyyteen.

1. Rajoittuuko yrittäjyys pelkästään liiketalouteen, kansantalouteen vai inhimilliseen toimintaan ylipäättänsä?
2. Rajoittuuko yrittäjyys pieniin, uusiin, omistajajohtoisin yrityksiin vai mihin tahansa organisaatioon?
3. Onko yrittäjyys peritty vai hankittu ominaisuus ja liittyykö siihen tietty tulos, esimerkiksi menestyminen?
4. Onko yrittäjyys tarkoituksellista ja tietoista, vai voisiko myös onni ja sattuma liittyä yrittäjyyteen?
5. Edellyttääkö yrittäjyys luovuutta, vai osoittaako jo pelkkä jäljittelevä aloitteellisuus yrittäjyyttä?
6. Onko yrittäjyyden edellytys ja välttämätön osoitus kyky ottaa riskejä?
7. Liittyykö yrittäjyyteen mahdollisuuksien löytäminen ja luominen tai hyväksikäyttö vai nämä molemmat?
8. Toteutuuko yrittäjyys ilmiönä vain mikrotasolla, vai onko se merkittävä myös muilla tasoilla?

Seuraavassa kahdessa alaluvussa hahmottelen yrittäjyyden joitakin lähtökohtia tutkimalla sen eri muotoja ja siihen liitettyjä piirteitä.

2.1.2 Yrittäjyyden eri muodot

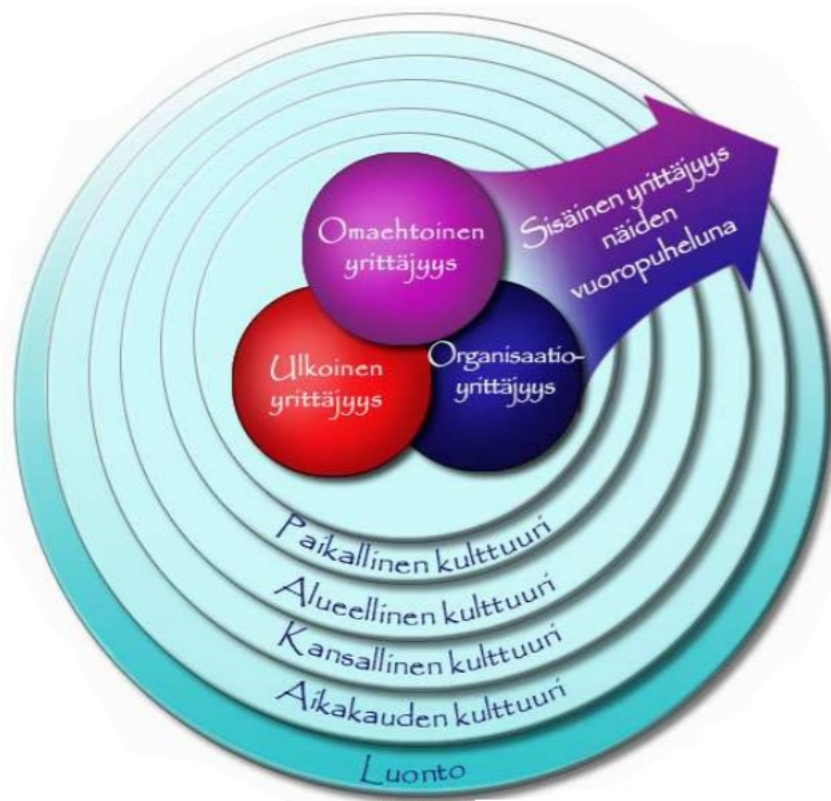
Yrittäjyys on ilmennyt eri aikoina erilaisissa muodoissa (Paajanen, 2001; Stenlund, 2017), minkä vuoksi jokaisen aikakauden tarpeet ja ilmiöt määrittävät kulloinkin ajankohtaista yrittäjyyttä (Stenlund, 2017). Stenlundin mukaan (2017) yrittäjyyteen liittyvissä tutkimuksissa pitäisi näin ollen ottaa huomioon myös konteksti eikä rajata tai sulkea sitä tutkimuksen ulkopuolelle.

Yrittäjyyden ilmeneminen ja muotoutuminen on aina joltain osin ympäristöstä riippuvaista ja ympäristön tuottamaa (Stenlund, 2017).

Yrittäjyyttä on perinteisesti jäsennetty ulkoisen yrittäjyyden ja sisäisen yrittäjyyden käsitteiden avulla (Huuskonen, 1992; Kyrö, 2005). Arkikielessä yrittäjyydestä puhuttaessa viittaamme usein ulkoiseen yrittäjyyteen, jolla tarkoitetaan pienyrityksen omistamista ja johtamista (Kyrö, 2005). Ulkoisen yrittäjyyden määritelmä on näin ollen suhteellisen selkeä. Sisäisen yrittäjyyden käsitteellä viitataan sen sijaan yksilön yrittäjämäiseen toimintaan organisaation sisällä (Kyrö, 2005). Tällainen sisäinen yrittäjyys ei siis vaadi yrityksen omistamista eikä johtamista, vaan sillä voidaan tarkoittaa esimerkiksi aloitteellisuutta ja henkilökohtaista vastuun kantamista tuloksista (Huuskonen, 1992).

Tähän ulkoisen ja sisäisen yrittäjyyden väliseen jännitteeseen kulminoituu yrittäjyyden määrittelemisen haaste. Jos sisäiset yrittäjät mielletään yrittäjiksi, yrittäjät pitäisi tunnistaa esimerkiksi vastuun kantamisen ja työntekotavan, vaikkapa aloitteellisuuden, perusteella (Huuskonen, 1992). Tällainen määritelmä ei kuitenkaan vastaa suomen arkikielessä käytettävälle yrittäjä-salle vakiintunutta merkitystä (Huuskonen, 1992). Sen vuoksi yrittäjyyden käsitteen siirtyminen kontekstista toiseen aiheuttaa ongelmia ja erimielisyyksiä (Stenlund, 2017), minkä lisäksi se aiheuttaa vaaran käsitteen sisällöllisestä tyhjenemisestä.

Yrittäjyyden käsite tyhjenee sisällöllisesti, jos sillä viitataan kaikkeen aktiiviseen tai tavoitteisiin sitoutuneeseen toimintaan. Tunnollisuus ja ahkeruus voidaan mieltää vastuun kantamiseen liittyviksi ominaisuuksiksi, jolloin työntekijää voitaisiin kuvata sisäisenä yrittäjänä tunnollisen ja ahkeran sijaan. Näin yrittäjyydestä sen laajassa merkityksessä tulee mantra tai oppi, jota julistetaan vastauksena kaikkiin ongelmiin, mutta samalla se menettää merkityksensä sisällöllisesti tyhjentyessä (Ruuskanen, 1995, 129; Stenlund, 2017). Sisällöllinen tyhjentyminen vähintäänkin uhkaa yrittäjyyskasvatukseen liittyvää käsitteellistä keskustelua, jossa on tullut hankalaa erottaa esimerkiksi yrittäjyys aktiivisesta toiminnasta (Leskinen, 1999, 74; Stenlund, 2017).

Kuvio 3. Yrittäjyyden muodot (Kyrö, 1997; Kyrö, 2005; Kyrö & Ripatti, 2006).

Ulkoisen ja sisäisen yrittäjyyden lisäksi Kyrö (2005) puhuu omaehtoisesta- ja organisaatioyrittäjyydestä. Kyrön (2005) jäsenitys yrittäjyyden eri muodoista luo pohjan yrittäjyyden eri vivahteiden ymmärtämiselle. Sisäisestä yrittäjyydestä on erotettu organisaatioyrittäjyys, jolla tarkoitetaan yrittäjämäistä organisaatiokulttuuria ja sen syntymisen prosessia, eli organisaation kollektiivista toimintatapaa. Kyseessä on siis koko organisaation muodostama sisäisen yrittäjyyden toimija. Omaehtoisessa yrittäjyydessä sen sijaan painottuu vielä vahvemmin yksilönäkökulma kuin sisäisen yrittäjyyden käsitteessä. Se kuvaa yksilön tapaa toimia ja ajatella yrittäjämäisesti työssä ja muilla elämän osa-alueilla sekä ottaa vastuu omasta elämästään (Kyrö, 2005).

Kaikki nämä yrittäjyyden muodot ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja muovaavat toinen toistaan (Kyrö, 2005). Kyrön (2005) havainnollistamassa yrittäjyyden muodoissa yrittäjyyden muodostumisessa otetaan huomioon myös konteksti. Kaikissa yrittäjyyden muodoissa on perustana inhimillinen toiminta (Kyrö & Ripatti, 2006) ja esimerkiksi Stenlund (2017) levittää yrittäjyyden koskemaan kaikkea inhimillistä toimintaa. Hän kysyy, onko yleensäkin syytä erottaa yrittäjyyttä ja muuta inhimillistä toimintaa toisistaan (Stenlund, 2017)? Mielestäni on. Yrittäjyyden merkitys jää sisällöllisesti tyhjäksi, jos näin ei tehdä. Vaikka kaikki yrittäjyys on inhimillistä toimintaa, niin kaikki inhimillinen toiminta ei ole kuitenkaan yrittäjyyttä.

2.1.3 Yrittäjyyden määrittely ominaisuuksien ja toimintojen avulla

Yrittäjyyteen ja sen ilmentymiin on historian kuluessa viitattu monilla erilaisilla käsiteillä toiminnan muodosta, kohteesta, tarkoituksesta ja kontekstista riippuen (Stenlund, 2017). Hahmotelen tässä opinnäytetyössäni yrittäjyyttä pääasiassa kahdesta eri näkökulmasta - siihen liitettyjen ominaisuuksien ja toimintojen näkökulmasta. Yrittäjyys on sidoksissa myös yhteiskunnalliseen arvostukseen, ja esimerkiksi 1960-1970-luvuilla siihen kohdistui kielteisiä arvostuksia, kuten riistäminen, oman edun itsekäs ajaminen ja voiton tavoittelu (Marjosola, 1979,3; Paajanen 2001). 1980-luvulta lähtien yrittäjyyteen on tutkimuksissa yleensä liitetty myönteisiä ja hyödyllisiä asioita (Peltonen, 1986; Koironen & Peltonen, 1995; Stenlund, 2017).

Kuvio 4. Yrittäjyyteen liitettyjä ominaisuuksia (Huuskonen, 1992; Kyrö & Ripatti, 2006), mukailen

Yrittäjyyden määrittelemineen ainoastaan siihen liitettyjen ominaisuuksien avulla on haastavaa. Ahkeruus, itsenäisyys, tavoitteellisuus, menestymishalu ja rohkeus ovat myös ominaisuuksia, jotka voitaisiin liittää esimerkiksi kilpaurheilijaan. Yrittäjämäisten ominaisuuksien avulla voidaan siis kuvata vaikkapa kilpaurheilijaa, johtajaa tai taiteilijaa (Huuskonen, 1992). Yrittäjämäiset ominaisuudet eivät siis vielä riitä tekemään eroa yrittäjyyden ja ei-yrittäjyyden välillä, eikä erottamaan yrittäjyyttä muusta inhimillisestä toiminnasta. Yrittäjyyden määrittelyyn tarvitaan myös siihen liitettyjen toimintojen tunnistamista.

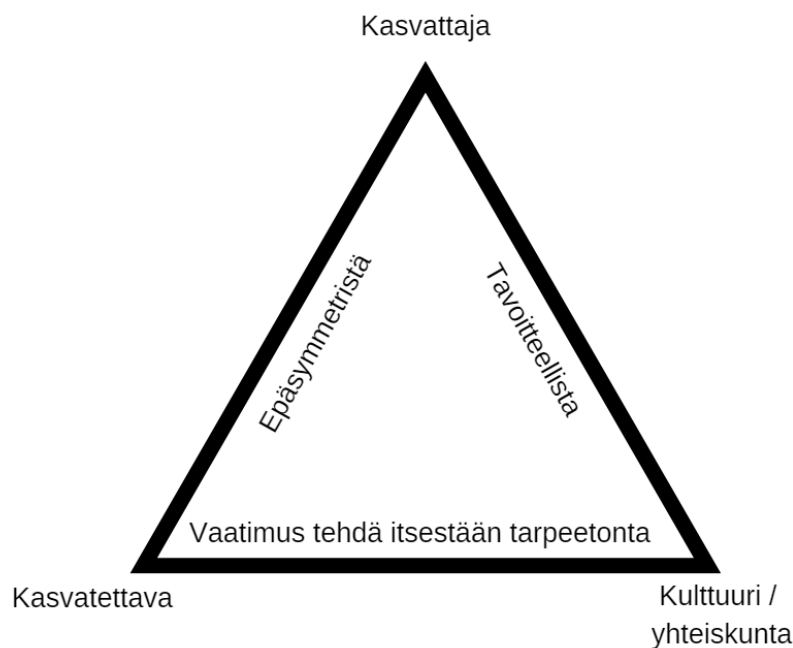
Kuvio 5. Yrittäjyyteen liitettyjä toimintoja (Huuskonen, 1992), mukaillen

Yrittäjyys syntyi valistuksen aikana palkkatyötä tekevien työläisten ja tuotantovälineet omistavien kapitalistien rinnalle itsenäiseksi tavaksi hankkia elanto ja keinoksi vaurastua (Stenlund, 2017). Yrityksen perustaminen, yritystoiminnan pyörittäminen ja yrityksen kehittäminen ovat tällaiseen ulkoiseen yrittäjyyteen liittyviä toimintoja. Sekä ulkoiseen että sisäiseen yrittäjyyteen liittyviä toimintoja voivat olla riskin kantaminen, vastuun ottaminen, mahdollisuuksien havaitseminen, uusien asioiden tekeminen ja vanhojen asioiden tekeminen uudella tavalla.

Vanhojen asioiden tekemiseen uudella tavalla ja kokonaan uusien asioiden tekemiseen liittyy aina jonkinlainen epävarmuus toiminnan lopputuloksesta. Tällaiseen toimintaan liittyy riskin ottaminen ja siitä vastaaminen. Tällaisen toiminnan tavoitteena on saavuttaa sen avulla jotakin hyötyä tai luoda uudenlaista arvoa. Arvoa ja hyötyä voidaan tavoitella panostamalla esimerkiksi taloudellisia, henkisiä ja sosiaalisia resursseja toimintaan (Huuskonen, 1992). Resurssien panostamisen ja riskin ottamisen vastineeksi toiminnan odotetaan tuottavan jotakin hyötyä, sillä yrittäjyys ei ole itseisarvo sinänsä (Stenlund, 2017). Taloustieteiden piirissä hyöty ja arvo liitetään tulojen ja menojen erotuksena syntyvään voittoon (Kyrö, 1887, 10-18; Ristimäki, 2004, 10-13; Stenlund, 2017). Riskin ja hyödyn yhteys kuitenkin hämärtyy, kun yrittäjyys siirtyy liikeetalouden kontekstista toisaalle (Stenlund, 2017). Tällöin ongelmaksi tulee hyödyn arvottaminen ja mittaaminen ei-rahallisilla laadun ja vaikuttavuuden mittareilla.

2.2 Kasvatus

Pedagoginen suhde on yksi tapa jäsentää kasvatustieteen tutkimuskohdetta, kasvatusta (Siljander, 2014, 89). Se muodostuu kasvatettavan, kasvattajan ja kulttuurin välisistä suhteista. Kasvatukseen voidaan liittää myös tiettyjä piirteitä kasvatus- ja sivistysteoreettisesta perinteestä käsin. Erään tulkinnan mukaan näitä on neljä, ja ne ovat tavoitteellisuus, vuorovaikutuksellisuus, vuorovaikutuksen epäsymmetrisyys ja vaatimus tehdä itsestään tarpeetonta (pedagoginen paradoksi) (Siljander, 2014).

Kuvio 6. Pedagoginen suhde (Siljander, 2014), mukaillen

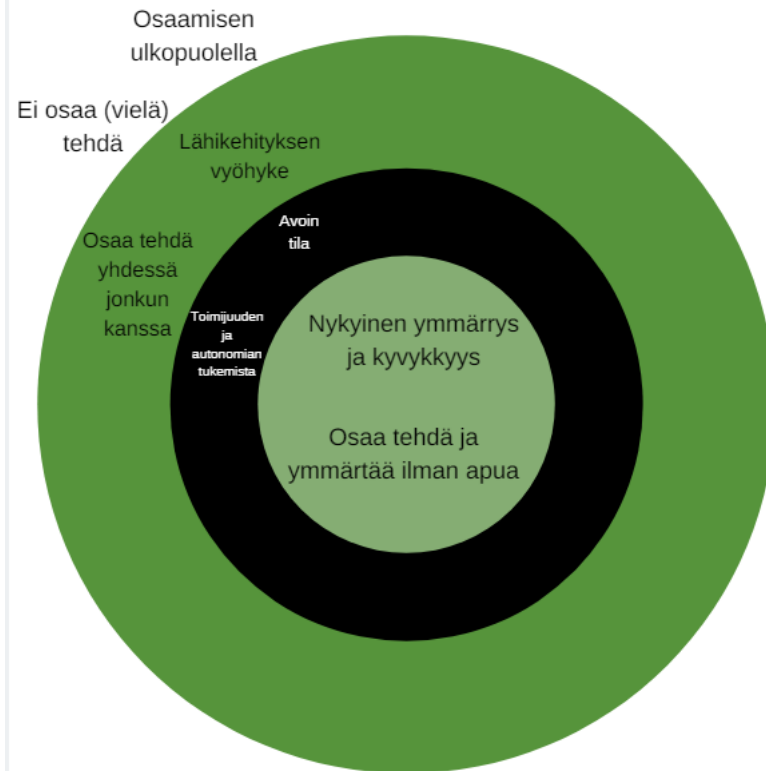
Kasvatus on Siljanderin (2014) mukaan tavoitteellista toimintaa, sillä vanhemman sukupolven ja yhteiskunnan täysi-ikäisten jäsenien on päätettävä, mitä he toivovat tai odottavat kasvavalta, ei-vielä-täysi-ikäiseltä sukupolvelta. Yleisenä tavoitteena on kasvattaa yhteiskunnan näkökulmasta täysi-ikäisiä ja itsenäisesti pärjääviä yhteiskunnan jäseniä. Tähän tavoitteeseen kiteytyy niin kutsuttu pedagoginen paradoksi, eli miten vaatimalla ja pakottamalla voidaan lisätä sekä vaalia kasvavan yksilön itsenäisyyttä ja vapautta. Kasvattaja toimii kulttuurin ja yhteiskunnan tavoitteiden välittäjänä. Kasvattajan ja kasvatettavan välinen vuorovaikutus nähdään epäsymmetrisenä, sillä kasvattajalla on joitakin sellaisia kompetensseja, joita kasvatettavalla ei (vielä) ole (Siljander, 2014).

Vuorovaikutuksen kasvatuksellista ulottuvuutta voidaan hahmottaa lähikehityksen vyöhykkeen ja siihen sisältyvän avoimen tilan avulla. Lähikehityksen vyöhyke tarkoittaa sitä sosiaalisten

suhteiden aluetta, jossa oppiminen tapahtuu (Vygotsky, 1978, 84-91; Silvonen, 2015). Avoin tila tarkoittaa kasvattajan ja kasvatettavan välisen vuorovaikutuksen sekä materiaallisen ympäristön luomaa toimintatilaa, joka mahdollistaa toimijuuden (Peltola & Suorsa, 2019). Kasvatusvuorovaikutuksessa kasvattajan tarkoitus on omalla toiminnallaan tukea kasvatettavan toimijuutta ja toimintakykyä, eli pyrkiä tilanteeseen, jossa kasvattajan välitön läsnäolo ja tilanteessa toimiminen tulevat tarpeettomaksi (pedagoginen paradoksi) (Silvonen, 2015; Peltola & Suorsa, 2019).

Toimijuudella tarkoitetaan vuorovaikutuksessa syntyvää kokemusta omista toimintamahdollisuuksista (Hilppö, Lipponen, Kumpulainen & Rainio, 2016; Kauppila, Silvonen & Vanhalakka-Ruoho, 2015; Peltola & Suorsa, 2019). Toimintamahdollisuuksien laajentuminen tarkoittaa laajasti ymmärrettynä oppimista ja kehittymistä (Järvilehto, 1994, 185-187; Peltola & Suorsa, 2019). Toimijuuden rakentumisen sekä oppimisen ja kehittymisen kannalta olennainen on lähikehityksen vyöhyke, sosiaalisten suhteiden alue (Vygotsky, 1978, 84-91; Wertsch, 1985, 67-76; Silvonen, 2015), sillä kehitys tapahtuu suhteessa muihin ihmisiin (Silvonen, 2015).

Nykyisen ymmärryksen ja kyvykkyyden sijaan toimijuudessa on kiinnostavaa se, mikä on toimijan nykyisen ymmärryksen ja kyvykkyyden ulkopuolella ja miten se tulisi osaksi nykyistä osaamista (Silvonen, 2015). Esimerkiksi psyykkiset työkalut ovat oleellisia toimintakyvyn kehittymisen kannalta, sillä niiden avulla oman toiminnan ohjaaminen tulee mahdolliseksi (Silvonen, 2015; Kozulin, 1990). Tällaiset psyykkiset työkalut eivät ole kuitenkaan sisäsyntyisiä, vaan ne omaksutaan kehityksen kuluessa (Silvonen, 2015).

Kuvio 7. Avoim tila osana lähikehityksen vyöhykettä (Soini, 2016, 108; Peltola, 2018; Peltola & Suorsa, 2019), mukaillen

Avoim tila tarkoittaa sitä lähikehityksen vyöhykkeen vuorovaikutuksessa ja materiaalisessa ympäristössä syntyvää avointa toimintatilaa, joka mahdollistaa toimijuuden (Peltola & Suorsa, 2019). Kasvattajan toiminta ja ei-toiminta luovat tilan, jossa toimia itse, pyytää apua, ajatella rauhassa, yrittää ja osallistua (El'konin & Vygotsky, 2001; Silvonen, 2004; Peltola & Suorsa, 2019). Käytännön kannalta olennainen kysymys on, miten luoda kasvatettavan, opetettavan tai ohjattavan tarvitsemia optimaalisia avoimia tiloja (Peltola & Suorsa, 2019), sillä optimaalinen avoin tila on olennainen osa autonomian ja toimijuuden kehitystä (Soini, 2008; Peltola & Suorsa, 2019).

Peltolan ja Suorsan (2019) mukaan avoimen tilan sosiaalista ja materiaalista ulottuvuutta ei voida erottaa toisistaan, sillä vuorovaikutuksessa on aina materiaalisia ulottuvuuksia ja vastaavasti materiaaliseseen ympäristöön kytkeytyy aina vuorovaikutusta ja sen historiaa. Sosiaalisella ulottuvuudella voidaan tarkoittaa aikuisen tapaa olla kasvatettavan kanssa vuorovaikutuksessa, tapaa antaa tilaa ja vapautta sekä toisaalta rajata sitä. Tätä tilaa on mahdollista muokata, säätää ja säädellä. Jotta tila on kehitykselle hyödyksi, sillä on oltava rajat, se ei voi olla loputonta vapautta (Peltola & Suorsa, 2019).

Esimerkiksi yrittäjyysohjelmassa tilanteen tarkoituksenomainen eteneminen syntyy sekä riittävän avoimesta tilasta että samalla myös tilan rajoista. Kun osallistuja pohtii esimerkiksi sitä, miten markkinoisi yritystään, niin liiallinen avoimen tilan antaminen voisi tarkoittaa, että nuori jätetään yksin selvittämään ja hakemaan tietoa markkinointiin liittyvistä asioista. Jos tilaa on liikaa, nuori ei kenties tiedä, mistä aloittaa tai miten edetä asian kanssa. Liiallinen tilan täyttäminen voisi sen sijaan tarkoittaa sitä, että nuorelle annetaan valmiita vastauksia, mitä ja kuinka tehdä tai asioita tehdään jopa hänen puolestaan. Optimaalista avointa tilaa voisi sen sijaan kuvata tilanne, jossa nuorelle annetaan aikaa ja tilaa pohtia sekä ideoida hänelle sopivia markkinoinnin keinoja ja tapoja. Tarvittaessa aikuinen voi tukea tätä antamalla lisää tietoa ja kysymällä nuorelta oleellisia kysymyksiä ajatusten suuntaamiseksi. Näin nuoren nykyinen ymmärrys ja kyvykkyys laajenee, ja hän selviää tulevaisuudessa samankaltaisista tilanteista itsenäisemmin.

Toisen kokemus saamastaan vapaudesta ja avoimesta tilasta tai toimintamahdollisuuksista on henkilökohtainen, minkä takia kokemus ja näkemys avoimesta tilasta voi olla erilainen kasvatustajalla kuin kasvatettavalla (Peltola & Suorsa, 2019). Avoimen tilan tarve voi vaihdella tilanteesta ja kasvatettavasta riippuen. Joku kaipaa enemmän vapautta toteuttaa omia ideoitaan haluamallaan tavalla, toinen sen sijaan kaipaa tarkkaa ohjetta ja mielellään vielä malliakin, jotta hänen luovuutensa pääsisi kunnolla vauhtiin (Peltola & Suorsa, 2019).

Peltolan ja Suorsan (2019) mukaan on tärkeää, että kasvatettava kokee saavansa vapautta, eli avointa tilaa ja tukea sekä apua silloin, kun sitä tarvitsee. Kasvatuksen ja opetuksen arjessa on näin ollen pohdittava, millaisia sosiaalisia materiaalisia avoimia tiloja kehitykselle ja oppimiselle luodaan. Miten kasvattajan toiminta ja ei-toiminta vuorottelevat niin, että se tukee kasvatettavan toimijuutta? Kuinka ympäristön virikkeet, materiaalit ja muut toiminnan elementit tuottavat niitä tiloja, joiden kautta kehitys etenee (Peltola & Suorsa, 2019)?

2.3 Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet

Yrittäjyyskasvatus (entrepreneurship education) on yksi nopeimmiten kasvavista kasvatustieteen alueista kansainvälisesti (Sirelkhatim & Gangi, 2015), eikä Suomi tee tässä poikkeusta. Yrittäjyyskasvatuksella on ollut Suomessa erilaisia vaiheita, jolloin sen painopiste ja tavoitteet ovat vaihdelleet (Kyrö, Lehtonen & Ristimäki, 2007, 23). Yrittäjyyden edistämisen ensimmäinen vaihe ajoittuu Suomessa 1950-1960 luvuille (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat, 2009), mutta vielä 1980-luvun lopulla yrittäjyyskasvatuksen kentällä pohdittiin, onko yrittäjyys syn-

nynnäistä vai voiko yrittäjyyteen kasvattaa (Kyrö, Lehtonen & Ristimäki, 2007, 23). Tällä hetkellä painopiste on siirtynyt yrittäjyyden opettamiseen, yrittäjämäisen opettajan ja yrittäjämäisen oppimisympäristön pohdintoihin (Kyrö, Lehtonen & Ristimäki, 2007, 23; Ylinen, 2011).

Kuvio 8. Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteita (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009, Paasio & Nurmi 2006), mukaillen

Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet voidaan jakaa viiteen eri osaan. Yrittäjyyskasvatuksen toteuttajasta riippuen toiminnan tavoitteet ja niiden painopiste voivat vaihdella. Yksi tavoitteista on yrittäjyyden houkuttelevuuden lisääminen yhtenä uravaihtoehtona (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat, 2009). Ylisen mukaan (2011) yrittäjyyskasvatus lähtee siitä, että yrittäjyys nähtäisiin vaihtoehtona ja omanlaisena työnteon muotona. Ristimäki (2007) sen sijaan korostaa, että yrittäjyyskasvatuksen saralla taloudellinen puoli ei saisi korostua liikaa. Sen tavoitteena ei tulisi olla ainoastaan uusien yrittäjien kasvattaminen ja yritysten määrän lisääminen. Se on toki tärkeä tavoite yhteiskunnan näkökulmasta ja kokonaisuuden tasolla, mutta se ei sovi kaikille yksilöille välitettäväksi tavoitteeksi (Ristimäki, 2007).

Toinen yrittäjyyskasvatukseen liittyvä tavoite on tietoisuuden lisääminen yrittäjyydestä ja sen merkityksestä yhteiskunnassa (Paasio & Nurmi, 2006). Yrityksillä on keskeinen rooli yhteiskunnassa. Ne luovat työpaikkoja ja tarjoavat palveluita sekä tuotteita. Sen lisäksi yritystoiminnan verotuloilla rahoitetaan osaksi julkisia palveluita (Kemell, Kotamäki & Kujanpää, 2019 ei lähteissä). Esimerkiksi vuonna 2017 yritykset maksoivat ja tilittivät veroja ja veroluonteisia

maksuja Suomessa yhteensä yli 63 miljardin euron edestä (Kemell, Kotamäki & Kujanpää, 2019). Yritysten toimintalogiikan ymmärtäminen on oleellista nykyisen yhteiskunnan ymmärtämisen kannalta.

Muut yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet liittyvät yrittäjämäisten tietojen, taitojen ja asenteiden vahvistamiseen sekä yrittäjämäisten ominaisuuksien ja yrittäjämäisen toiminnan vahvistamiseen. Näiden tavoitteiden taustalla on oletus yhteiskunnan ja työelämän muutoksesta sekä murroksesta. Sitä leimaa siirtyminen ennustettavuudesta epävarmuuteen ja kompleksisuuteen, mikä edellyttää ammatillisten kompetenssien ja taitojen uudistamista (Ruohotie, 1996, 420-425; Ylinen, 2011). Kun tapa tehdä työtä muuttuu, ja muutokset sekä innovaatiot tulevat arkipäiväisemmäksi, yrittäjämäisten ominaisuuksien ja yrittäjämäisen toiminnan merkitys kasvaa (Kyrö, Lehtonen & Ristimäki, 2007). Kyrö, Lehtonen ja Ristimäki (2007) argumentoivat sen puolesta, että monimutkaistuvassa maailmassa kaikki tarvitsevat yrittäjämäisiä valmiuksia.

Yrittäjämäiset valmiudet ja yrittäjämäinen asenne sekä toimintatapa nähdään nyky-yhteiskunnassa hyödyllisinä, vaikka ei koskaan ryhtyisi ulkoiseksi yrittäjäksi, eli omistajayrittäjäksi. Yrittäjyyskasvatuksen tehtävänä on kehittää oppijassa sellaisia tietoja, taitoja ja asenteita, jotka ovat hyödyksi työelämässä ja elinkeinotoiminnassa – työskentelempä yksilö ulkoisena yrittäjänä tai toisen palveluksessa (Koiranen, 1999, 61; Ylinen, 2011). Yrittäjyyskasvatus on kuin kansalaiskasvatusta, jolloin tarkoituksena on vaikuttaa taitoihin, uskomuksiin ja yrittäjämäiseen käytökseen (Seikkula-Leino, 2009, 52-53; Ylinen, 2011). Tällöin yrittäjyydestä tulee osa yleisivistystä (Koiranen, 1999, 64).

Kaiken kasvatuksen tavoitteena on ylipäänsä välittää kasvatettavalle hyvän ihmisen ominaisuuksia ja arvoja. Kun yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet irrotetaan liiketoiminnan ulottuvuudesta ja ulkoisesta yrittäjyydestä, niin voidaan kysyä, miten se poikkeaa enää muusta kasvatuksesta? Näin ollen kasvatuksen ja yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet sekä ideaalit yhdistyvät, mikä herättää kysymyksen yrittäjyyskasvatuksen tarpeellisuudesta tai roolista (Stenlund, 2017). Seikkula-Leino (2009, 52-53) ja Ikonen (2006) kuvaavat yrittäjyyskasvatusta kansalaiskasvatukseksi, jonka päämääränä on kansalaisen pyrkimys kohti taloudellista autonomiaa. Toisaalta yrittäjyyskasvatus voidaan myös nähdä erilaisen lähtökohdan ja erilaisia menetelmiä kasvatukseen sekä opetukseen tarjoavana muotona, jolloin se on kritiikkiä koulutusjärjestelmän tarjoamaa ”huonoa” kasvatusta ja opetusta kohtaan (Stenlund, 2017; Ikonen, 2006).

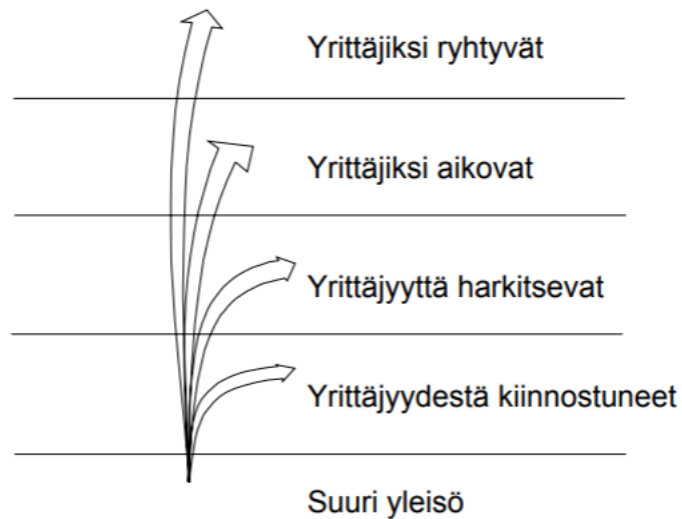
Hyvän ja huonon kasvatuksen kriteerit vaihtelevat kuitenkin eri kulttuurissa, sillä ne kiinnittyvät kulttuurin keskeisimpiin arvoihin (Ikonen, 2006). Yrittäjyyskasvatuksen oikeutus ja vaatimus nousee kilpailukyvyistä, jota yhteiskunnan muutos vaatii ja edellyttää (Stenlund, 2017). Taloudellinen kilpailukyky edellyttää uusia yrityksiä ja yrittäjiä, jotka ovat menestyviä ja kilpailukykyisiä. Sen lisäksi kilpailukyky edellyttää kilpailukykyisiä työntekijöitä. Kilpailukyvyn Stenlund (2017) määrittää osaamiseksi ja toimintavalmiuksiksi, joiden merkitys ilmenee ja punnitaan ainoastaan kilpailussa. Kilpailukyvystä voidaan erottaa kilpailuetu, jolla tarkoitetaan suhteellista paremmuutta verrattuna toiseen kilpailijaan jollakin siihen liittyvällä merkityksellisellä alueella. Yrittäjyys määrittyy siis selviytymisen ja menestymisen strategiaksi sekä vaatimukseksi tässä kilpailussa (Stenlund, 2017). Stenlund kysyy (2017) perustellusti, voidaanko yrittäjyyskasvatukselle löytää muuta oikeutusta?

3 Yrittäjyysintentiont ja yrittäjyyden edistäminen

Yrittäjyysintentionilla tarkoitetaan kaikessa yksinkertaisuudessaan aikomusta ryhtyä yrittäjäksi (Nevanperä & Kansikas, 2009). Yrittäjyysaikomuksien ja yrittäjyysintentiontien käsitteitä käytetään joskus toistensa synonyymeina, minkä vuoksi käytän niitä rinnakkain tässä tutkimuksessani. Yrittäjyyteen liittyviä intentiontia ja aikomuksia voidaan pitää edellytyksenä uuden liiketoiminnan kehittämiselle ja synnylle (Nevanperä & Kansikas, 2009). Vaikka pelkkä aie ei vielä johda uuden liiketoiminnan ja yritystoiminnan syntymiseen, niin intentiontia pidetään kuitenkin suhteellisen hyvinä toiminnan ja käyttäytymisen ennustajina (Pihkala, 2008b). Vaikka kirjallisuudessa ja tutkimuksessa intention liitetään usein ainoastaan aikomukseksi ryhtyä yrittäjäksi, voidaan se liittää myös yritystoiminnan lopettamiseen, jolloin voidaan puhua luopumisen intentionista (Nevanperä & Kansikas, 2009).

Yrittäjyysaktiiviteetti uuden liiketoiminnan kehittämisessä ja käynnistämisessä ei ole yleensä sattumanvaraista eikä tapahdu hetken mielijohteesta (Pihkala, 2008a). Yksilöiden tai ryhmien yrittäjyysaktiiviteetti on sen sijaan useammin suunniteltua, ja tällainen suunniteltu toiminta on ainakin joltain osin tietoisista sekä tavoitteellista. Sen vuoksi yrittäjyysintentiontien lähtökohtana on ylipäättänsä tietoisesta ja tavoitteellisen toiminnan pohdinta (Pihkala, 2008b). Esimerkiksi intention ryhtyä yrittäjäksi syntyy ja vahvistuu, jos yksilön haluama tavoite näyttää riittävän palkitsevalta ja houkuttelevalta sen vaatimiin ponnistuksiin ja uhrauksiin nähden (Pihkala, 2008b; Huuskonen, 1992). Toimintaan käytettävien resurssien vertaaminen suhteessa toiminnasta saatavaan hyötyyn riippuu kuitenkin yksilöstä – se, mikä olisi toiselle epäonnistuminen ja menetys, voi olla toiselle hieno saavutus (Huuskonen, 1992).

Aikomusta ryhtyä yrittäjäksi ei synny, jos toiminnan arvioidut panokset ovat liian suuret odotettaviin tuloksiin nähden. Intention syntyminen ei myöskään tarkoita sitä, että ajateltu käyttäytyminen aina toteutuu, koska intention syntyymiseen vaikuttaneet tekijät ja kokemus näistä tekijöistä voivat muuttua ajan mittaan ennen aiotun toiminnan toteutumista (Huuskonen, 1992). Heti intention syntyymisen jälkeen on olemassa vain alustava idea. Ajan kuluessa tähän ideaan voidaan sijoittaa yhä enemmän pohdiskelua, aikaa, varoja ja muita resursseja, minkä seurauksena idea muotoutuu projektiksi tai hankkeeksi (Huuskonen, 1992).

Kuvio 9. Yrittäjäksi ryhtyminen (Huuskonen, 1992)

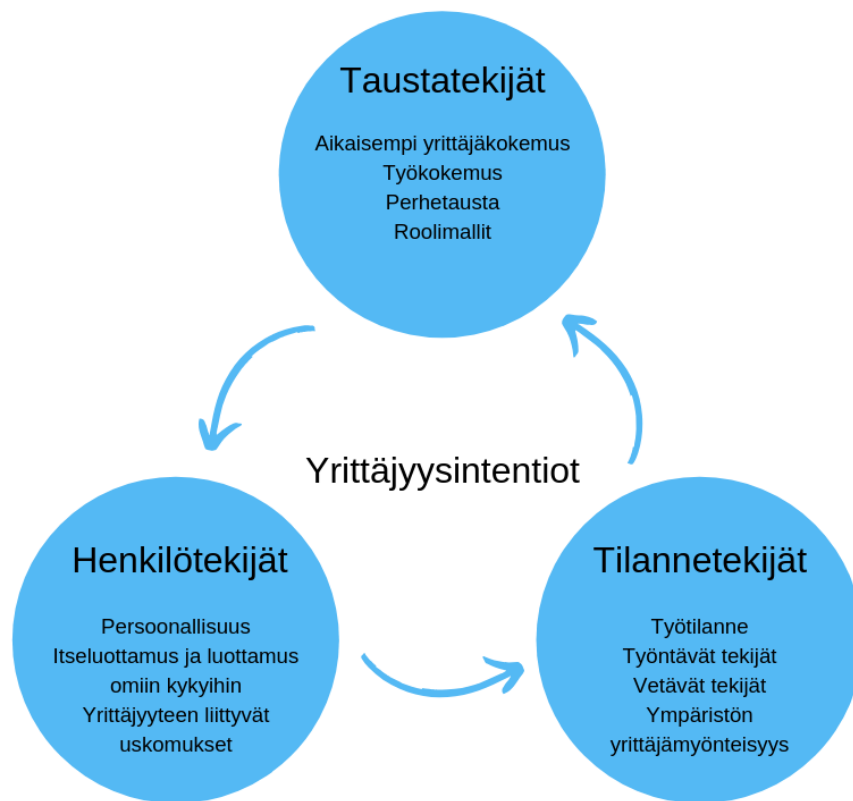
Yrittäjyysintenttioiden ja -aikomuksien vahvuutta voi verrata suhteessa yrittäjäksi ryhtymisen vaiheisiin. Yrittäjäksi ryhtymistä voidaan kuvata nelivaiheisesti (Ylinen, 2011; Huuskonen, 1992). Mitä pidemmälle yksilö tai ryhmä vaiheissa etenee, niin sitä todennäköisemmin hän tai he hankkivat lisää tietoa ja tekevät käytännön järjestelyjä sekä selvityksiä yritystoimintaan ja yrittäjyyteen liittyen (Huuskonen, 1992). Tiedon hankkimisen ja käytännön järjestelyjen kohdalla aletaan olemaan yrittäjyyden harkitsemisen ja yrittäjäksi aikomisen välimaastossa. Yrittäjäksi ryhtyminen ei ole kuitenkaan aina suoraviivaista tai tasavauhtista. Joskus yrittäjäksi ryhtymiseen voi liittyä hetkittäistä luopumista ja palaamista alemmille vaiheille. Joskus yrittäjäksi ryhtyminen etenee sen sijaan vauhdilla ja joskus samaan vaiheeseen voi jäähähtää jopa vuosiksi.

3.1 Intentiot yrittäjyystutkimuksissa

Yrittäjyysintentioita voidaan tarkastella eri näkökulmista. Yksi näkökulma on esimerkiksi taustatekijät ja vaikkapa perhetausta, sillä yrittäjien lapset rupeavat todennäköisemmin yrittäjiksi kuin ei-yrittäjien lapset (Huuskonen, 1992). Toisena näkökulmana voidaan pitää yksilöön liittyviä tekijöitä, kuten persoonallisuutta. Kolmantena näkökulmana voidaan pitää tilannetekijöitä, esimerkiksi yleistä työllisyystilannetta.

Intentiomalleissa tilannetekijät ovat jääneet vähälle huomiolle (Pihkala, 2008a), vaikka yrittäjäksi ryhtymisen malleissa ne ovat huomioitu (Huuskonen, 1992). Yrittäjyysintentioihin liitty-

vien tutkimusten osittaista ristiriitaisuutta selittää todennäköisesti se, että eri tekijöiden suotuisuus yrittäjäksi ryhtymisen kannalta vaihtelee. Se ei ole ihme, sillä ihmiset voivat arvioida samankaltaisissa tilanteissa omia toimintamahdollisuuksiaan eri tavoin. Tässä tutkimuksessa käytän aiemmissa yrittäjyysintentioneihin liittyvissä tutkimuksissa käytettyä mallia, jota olen täydentänyt joillakin yrittäjäksi ryhtymisen mallin tekijöillä.

Kuvio 10. Yrittäjyysintentioniot (Huuskonen, 1992; Ajzen, 1991; Peltonen, 1986, 50; Boyd & Vozikis, 1994), mukaillen

Yrittäjyysintentionioihin vaikuttavat taustatekijöiden näkökulmasta aiempi yrittäjäkokemus, aiempi työkokemus, perhetausta ja roolimallit. Taustatekijöiden selitysvoimaa voidaan selittää yrittäjyyttä koskevan tiedon ja tietoisuuden lisääntymisellä sekä yrittäjäksi sosiaalistumisella (Huuskonen, 1992). Tietoisuutta ja sosiaalistumista edistävät esimerkiksi aiempi kokemus työntekijänä pienyrityksessä ja esikuvana toimivat vanhemmat sekä lähipiiriin muut yrittäjät, jotka tarjoavat samaistumiskohteen vaikuttaen yksilön arvoihin, asenteisiin ja uskomuksiin (Huuskonen, 1992; Shapero & Sokol, 1982; Brockhaus, 1982). Muita taustatekijöitä ovat esi-

merkiksi yksilön arvio hänen lähipiirin ihmisten suhtautumisesta hänen aikomuksiinsa (Huuskonen, 1992) ja ylipäänsä työkokemuksen avulla hankittu osaaminen (Huuskonen, 1992; Brochkaus, 1982).

Henkilötekijöihin liittyvät persoonallisuus ja persoonallisuuden piirteet, esimerkiksi riskisuuntauneisuus, suoriutumistarve sekä autonomian -ja vallanhalu (Huuskonen, 1992). Henkilötekijöihin liittyvät myös kyvykkyys ja osaaminen. Näiden lisäksi henkilöön liittyviksi tekijöiksi mielletään itseluottamus ja luottamus omiin kykyihin (Boyd & Vozikis), asenteet ja arvot (Peltonen, 1986, 50) sekä uskomukset yrittäjyyteen liittyen (Ajzen, 1991).

Taustatekijöiden ja henkilötekijöiden lisäksi yrittäjyysintentioniin vaikuttavat tilannetekijät. Näitä ovat esimerkiksi yrittäjyyteen vetävät tekijät (pull) ja yrittäjyyteen työntävät tekijät (push). Myönteiset tekijät (pull) ovat sellaisia asioita, joita ei olisi mahdollista saavuttaa ilman yrittäjäksi ryhtymistä (Huuskonen, 1992). Eri maissa tavoitellaan yrittäjyyden suhteen osittain eri asioita, mutta useimmiten tällaiset tekijät liittyvät itsensä toteuttamiseen, haluun olla riippumaton, oman osaamisen käyttämiseen työssä ja rahan ansaitsemiseen (Huuskonen, 1992; Peltonen, 1986, 39-41).

Negatiiviset työntävät tekijät (push) ovat asioita, joiden välttämiseksi tai karttamiseksi yrittäjäksi ryhdytään (Huuskonen, 1992). Tällaisia tekijöitä voivat olla esimerkiksi viihtymättömyys nykyisessä tehtävässä, etenemismahdollisuuksien puute tai huono sopeutuminen alaiseksi. Yksi tällainen merkittävä tekijä on myös työttömyys ja työttömyyden uhka (Huuskonen, 1992). Taustatekijöihin liittyy myös lähipiirin ja kulttuurin yrittäjämyynteisyys.

3.2 Yrittäjyysohjelmien ja yrittäjyysintentionien välinen aiempi tutkimus

Yrittäjyysinterventioiden, -koulutuksien ja -ohjelmien vaikuttavuutta voidaan arvioida ja tutkia esimerkiksi yrittäjyysaktiivisuuden, yrittäjyysasenteiden tai yrittäjyysaikomuksien näkökulmasta (Joensuu, Varamäki, Viljamaa, Heikkilä & Katajavirta, 2014). Tutkimustulokset yrittäjyysohjelmien vaikutuksista yrittäjyysintentioniin ovat keskenään osittain ristiriitaisia. Toisissa tutkimuksissa on ilmennyt positiivisia muutoksia (esim. Zhao, Seibert & Hills, 2005; Kickul, Marlino, Barbosa & Griffiths, 2009, Sánchez, 2013), toisissa ei ole ilmennyt merkittäviä muutoksia (esim. Marques, Gomes, Gouveia, Ricardo & Ferreira, 2012; Johansen, 2018) ja toisissa on ilmennyt negatiivisia muutoksia (esim. Pihkala, 2008a; Oosterbeek, van Praag & Ijsselstein, 2010).

Negatiivisia vaikutuksia yrittäjyysintentioihin on selitetty yrittäjyydestä saadulla realistisemmalla kuvalla, minkä vuoksi se ei enää houkuttanut uravaihtoehtona ohjelmiin osallistuneita (Oosterbeek, Van Praag & Ijsselstein, 2008; Pihkala, 2008b). Pihkalan (2008b) tutkimuksessa yrittäjyysintentioihin vaikutti lisäksi negatiivisesti se, että opiskelijat arvioivat ohjelman aiheuttaneen jopa epävarmuutta omiin yrittäjyyskykyihin luottamisessa. Toisaalta realistisemmän kuvan saaminen tai kriittisen tietoisuuden lisääminen on ilmennyt myös yrittäjyysintentioihin positiivisesti vaikuttavana tekijänä (Sánchez, 2013). Sánchezin (2013) tutkimuksessa yrittäjyysintentiot kasvoivat yrittäjyysohjelmaan osallistuneilla, mutta eivät kontrolliryhmään osallistuneilla. Kriittisen tietoisuuden lisäämisen lisäksi tärkeinä vaikuttavina piirteinä ilmeni ajatusten jakaminen siitä, millaista on olla yrittäjä (Sánchez, 2013).

Aiemmissa tutkimuksissa on ilmennyt myös neutraaleja tuloksia yrittäjyysohjelmien ja yrittäjyysintentioiden välisistä yhteyksistä. The Innovation Cluster for Entrepreneurship Education (ICEE) -tutkimushankkeessa selvitettiin Vuosi yrittäjänä -ohjelman vaikutuksia 15-20 vuotiaisiin nuoriin. Suomen tutkimustulosten osalta ohjelmaan osallistumisella ei havaittu olevan merkittäviä vaikutuksia yrittäjyyden vetovoimaan ja yrittäjyysaikomusten määrään liittyen (Johansen, 2018). Tätä selitettiin sillä, että ohjelmaan osallistuneiden nuorten yrittäjyysintentio oli jo lähtökohtaisesti korkea.

Erään meta-analyysin (Bae, Qian, Miao & Fiet, 2014) mukaan yrittäjyysohjelmilla olisi pieni positiivinen vaikutus yrittäjyysaikomuksiin, mutta vaikutus saattaa perustua yrittäjyysohjelmiin osallistuneiden jo ennestään korkeisiin yrittäjyysaikomuksiin (Joensuu, Varamäki, Viljamaa, Heikkilä & Katajavirta, 2014). Näyttäisi siis siltä, että yrittäjyysohjelmia ei tulisi niputtaa yhdeksi yhtenäiseksi joukoksi, sillä niiden painopisteet ja toteutustavat eroavat toisistaan, minkä lisäksi niihin osallistuvien joukko eroaa myös toisistaan. Yrittäjyysohjelmien sisällöt eivät automaattisesti ja itsessään vahvista yrittäjyysintentioita, vaan toiminnan laadulla ja toiminnalle annetulla subjektiivisilla merkityksillä on merkittävä rooli. Siksi yrittäjyysohjelmien ja yrittäjyysaikomusten välinen tutkimus voisi hyötyä jatkossa syy-yhteyksiä selvittävistä tutkimuksista.

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimuksen tutkimuskysymys ja tavoite

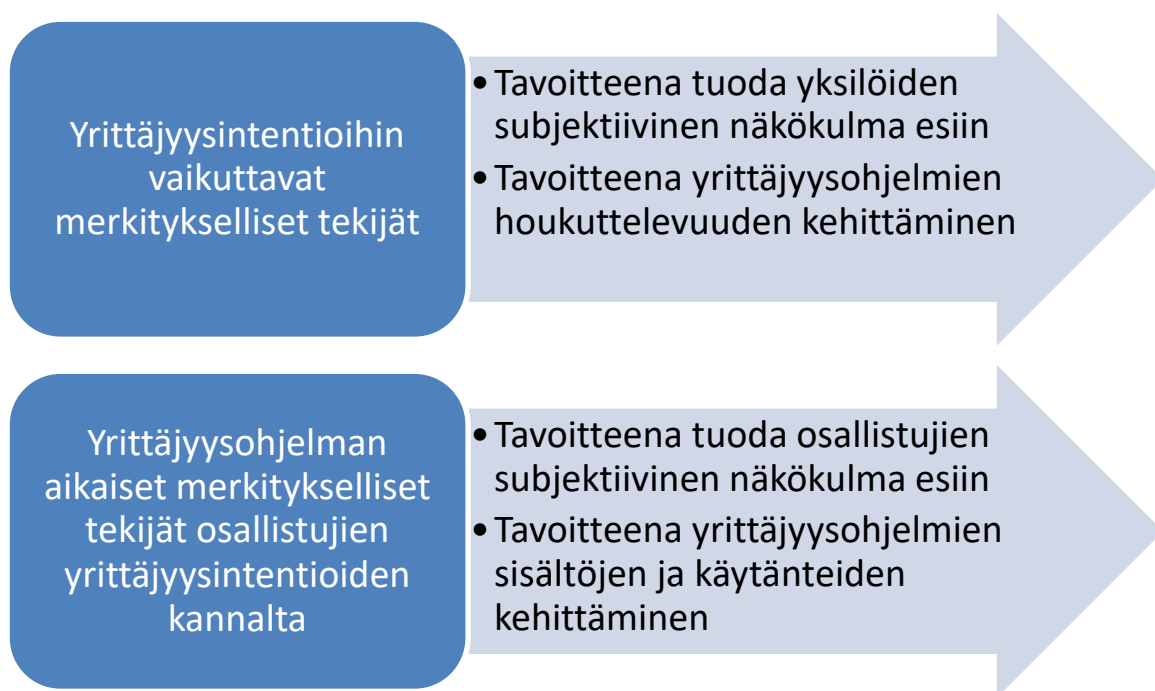
Tutkimukseni tutkimuskysymys on:

- **Mitkä tekijät ovat osallistujan arvion mukaan vaikuttaneet yrittäjyysintentioiden muutokseen yrittäjyysohjelman aikana?**

Tutkimuskysymykseeni vastaaminen vaatii viiteen osakysymykseen vastaamista:

1. **Minkälaiseksi osallistuja arvioi yrittäjyysintentionsa ennen yrittäjyysohjelmaan osallistumista?**
2. **Millä perusteilla osallistuja arvioi yrittäjyysintentionsa sellaiseksi kuin sen arvioi ennen yrittäjyysohjelmaa?**
3. **Minkälaiseksi osallistuja arvioi yrittäjyysintentionsa noin kahdeksan kuukautta yrittäjyysohjelman jälkeen?**
4. **Millä perusteilla osallistuja arvioi yrittäjyysintentionsa sellaiseksi kuin sen arvioi noin kahdeksan kuukautta yrittäjyysohjelman jälkeen?**
5. **Mitkä yrittäjyysohjelman aikaiset tekijät vaikuttavat osallistujan arvion mukaan hänen yrittäjyysintentionsa muutokseen?**

Tässä tutkimuksessa pyrin selvittämään, mitkä tekijät vaikuttavat yksilöiden arvion mukaan heidän yrittäjyysintentionihinsa ja mitkä tekijät vaikuttavat yrittäjyysohjelmaan osallistuneiden arvion mukaan heidän yrittäjyysintentioidensa muutokseen sen aikana. Yrittäjyysohjelman aikaisten merkityksellisten tekijöiden lisäksi tutkimuksen tavoitteena on siis selvittää, minkälaiset asiat ovat yksilön arvion näkökulmasta ylipäättänsä merkityksellisiä heidän yrittäjyysintentioidensa kannalta. Toisin sanoen, kun osallistujat arvioivat, harkitsevat ja pohtivat yrittäjäksi ryhtymistä ja yrittäjyyttä uravaihtoehtona, niin minkälaisia asioita he nostavat pohdinnassa esille.

Kuvio 11. Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimukseen osallistui kolme henkilöä ja jokainen heistä arvioi todennäköisyytensä toimia yrittäjänä tulevaisuudessa suuremmaksi noin kahdeksan kuukautta yrittäjyysohjelman jälkeen kuin ennen yrittäjyysohjelmaa. Tutkimuksen tavoitteena on tuoda esiin yksilöiden subjektiivinen näkökulma yrittäjyysintentioihin vaikuttavien merkittävien tekijöiden osalta yrittäjyysohjelman aikana, sitä ennen ja sen jälkeen. Tällaisen tiedon avulla voidaan kehittää yrittäjyysohjelmien houkuttelevuutta ja pohtia ylipäättänsä sitä, miten yrittäjyyden houkuttelevuutta voitaisiin lisätä. Lisäksi tieto yrittäjyysohjelman aikaisista yrittäjyysintentioihin vaikuttavista tekijöistä auttaa kehittämään yrittäjyyskasvatuksen mukaisia yrittäjyysohjelmia sisältöjen ja käytänteiden osalta.

Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena ei ole tehdä kaikista ulkoisia yrittäjiä. Yrittäjyysohjelmat kuitenkin antavat osallistujille kokemuksia ja mahdollisuuksia arvioida omaa soveltuvuutta yrittäjänä. Sen vuoksi on myös mielenkiintoista tietää, minkälaisia asioita osallistujat nostavat esille, kun he arvioivat, harkitsevat ja pohtivat yrittäjäksi ryhtymistä tulevaisuudessa.

4.2 Yrittäjyysohjelman kuvaus

Tutkimuksen kohteena olleen yrittäjyysohjelman pääasiallinen tavoite on tarjota matalankynnyksen yrittäjyyskokeilu kesän ajaksi. Sen tavoitteena on tarjota osallistujille mahdollisuus itsensä työllistämiseen, oman liikeidean kokeiluun ja kokemuksen kartuttamiseen yrittäjyyden

saralla. Ohjelmaan osallistuminen on vapaaehtoista, minkä vuoksi jokainen osallistuja toteuttaa yritystoimintaa ja siihen liittyvää suunnittelua omien tavoitteiden ja resurssien puitteissa. Osallistajat määrittelevät itse tavoitteensa ja ovat itse vastuussa yritystoiminnastaan.

Kuvio 12. Yrittäjyysohjelman keskeisin sisältö

Kyseinen yrittäjyysohjelma sisältää yrittäjyyteen liittyviä koulutuksia ja henkilökohtaista ohjausta. Näiden lisäksi osallistujien on mahdollista hakea rahallista tukea tietyin kriteerein toimintaansa varten. Lisäksi ohjelmassa voi hyödyntää sen järjestäjien ja yhteistyökumppaneiden verkostoja, minkä lisäksi osallistujien joukko muodostaa myös oman vertaisryhmän. Yrittäjyysohjelma tarjoaa myös mahdollisuuden osallistua yhteisiin ja osallistujille ilmaisiin omien tuotteiden sekä palvelujen myynti- ja markkinointitapahtumiin.

Kuvio 13. Yrittäjyysohjelman summittainen aikataulu

Ohjelman hakuaika aukesi vuoden 2018 talven ja kevään aikana. Hakuvaiheeseen sisältyi ennakotehtävä, jonka tarkoituksena oli auttaa yritystoimintaan liittyvien ajatuksien jäsentämisessä. Yrittäjyysohjelman pääasiallinen aloitus, toiminta ja lopetus ajoittuvat touko-elokuun ajalle. Yrittäjyysohjelman aloitustapahtuma ja koulutukset olivat toukokuussa. Ryhmytymisen lisäksi niiden sisällöt liittyivät yrittäjyyteen liittyvän tiedon välittämiseen ja oman liiketoiminnan suunnitteluun, esimerkiksi tuotteistamisen, palvelumuotoilun sekä myynnin ja markkinoinnin näkökulmasta. Koulutukset järjestettiin yhteistyössä eri yritysten ja yrittäjyysverkostojen kanssa. Lisäkoulutuksia järjestettiin myös kesän aikana.

Koulutuksien jälkeen osallistujien oli osallistuttava ohjauksiin. Ohjauksissa pyritään tukemaan osallistujien yritystoiminnan suunnittelua ja aloittamista. Ohjaajat eivät ole yritystoiminnan asiantuntijoita, vaan heidän tehtävänä on toimia helposti lähestyttävänä tukiverkkona, ohjata nuoria hakemaan tietoa oikeasta paikasta ja kannustaa heitä yritteliäisyyteen.

Yrittäjyysohjelmaan osallistuneiden oli mahdollista hakea myös pienimuotoista rahallista tukea yritystoimintaansa tietyin ehdoin. Sen lisäksi ohjelma tarjosi osallistujille mahdollisuuden osallistua yhteiseen myynti- ja markkinointitapahtumaan. Yrittäjyysohjelma kustansi puitteet ja osallistujat saivat yhdessä ohjaajien kanssa suunnitella ja tuottaa sisältöjä tapahtumiin. Tapahtumissa oli mahdollista vertaisoppia sekä saada vertaistukea toisilta.

Yrittäjyysohjelmaan oli osallistujia useampi kymmen ja he muodostivat keskenään vertaisryhmän. Tämän vertaisryhmän toimintaa pyrittiin tukemaan ryhmäytymisellä sekä luomalla fyysisiä ja sähköisiä kohtaamispaikkoja. Vertaisryhmän lisäksi osallistujia tiedotettiin erilaisista yrittäjyyteen liittyvistä verkostoista.

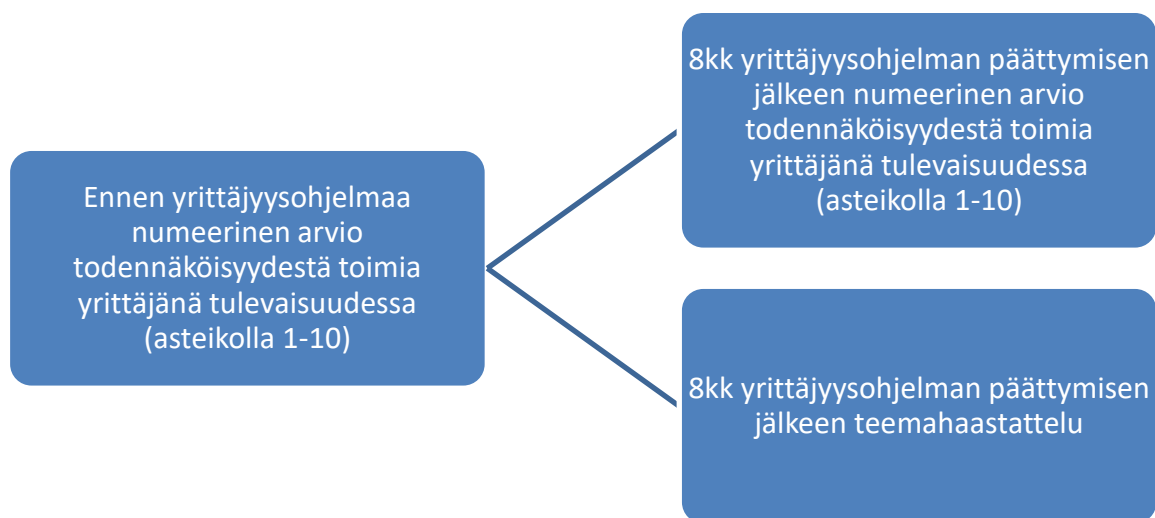
4.3 Aineiston kuvaus

Tutkimusaineistoa voidaan tuottaa kolmella erilaisella tavalla: numeerisesti (numerical), lyhyiden sanallisten vastausten muodossa (short answer) tai kerrontana (narrative) (Polkinghorne, 1995, 6-7; Heikkinen, 2018). Numeerisia vastauksia saadaan Valkosen mukaan (2007) esimerkiksi erilaisilla mittareilla ja asteikoilla. Yksiselitteisiä ja lyhyitä sanallisia vastauksia ovat esimerkiksi nimi, ammatti ja harrastus. Narratiiveilla voidaan laajassa mielessä viitata mihin tahansa proosamuodossa olevaan tekstiaineistoon ja suppeassa mielessä juonelliseen tarinaan (story). Tarinoissa tapahtumat ja toiminta muodostavat organisoidun kokonaisuuden juonen välityksellä (Valkonen, 2007).

Tässä tutkimuksessa ainestoa kerättiin numeerisesti ja kerrontana. Nuoret arvioivat todennäköisyyttä toimia yrittäjänä tulevaisuudessa asteikolla 1-10 ennen ja jälkeen yrittäjyysohjelman, mikä muodosti tutkimuksen numeerisen aineiston. Tutkimuksen kerronnallinen aineisto kerättiin teemahaastattelujen avulla noin kahdeksan kuukautta yrittäjyysohjelman päättymisen jälkeen. Teemahaastattelut muodostivat proosamuodossa kerätyn tekstiaineiston. Teemahaastattelujen pohjalta kerätty aineisto muodosti tutkimuksen ensisijaisen aineiston ja numeerinen aineisto oli lähinnä sitä tukevaa.

Haastattelun idea on yksinkertainen: kun halutaan tietää, mitä joku ajattelee jostakin asiasta, kaikkein yksinkertaisinta ja usein myös tehokkainta on kysyä sitä häneltä (Eskola, Lähti & Vastamäki, 2018). Eri haastattelutyypit jaotellaan yleensä niiden strukturointiasteen perusteella, eli miten tiukasti kysymykset ovat etukäteen muotoiltu ja miten paljon haastattelija ohjaa haastattelutilannetta (Eskola, Lähti & Vastamäki, 2018).

Keräsin tutkimukseni kerronnallisen aineiston teemahaastattelujen avulla, mikä sijoittuu strukturoidun ja strukturoimattoman haastattelun välimaastoon. Strukturoidussa haastattelussa kysymysten muotoilu ja järjestys on kaikille vastaajille sama. Toisessa ääripäässä on strukturoimaton haastattelu, jossa kaikkien haastateltavien kanssa ei käydä läpi edes samoja teema-alueita (Eskola, Lähti, Vastamäki, 2018). Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit, eli teema-alueet ovat ennalta määrätty, mutta kysymyksiä ei ole muotoiltu tarkasti eivätkä ne ole tietyssä järjestyksessä. Haastattelun aikana ennalta päätetyt teema-alueet käydään haastateltavan kanssa läpi, mutta näiden järjestys ja laajuus vaihtelevat haastattelusta toiseen (Eskola, Lähti & Vastamäki, 2018).

Kuvio 14. Tutkimuksen aineiston keruu

Tässä tutkimuksessa haastattelupyyntö lähetettiin kaikille yrittäjyysohjelmaan osallistuneille, jotka arvioivat todennäköisyytensä toimia yrittäjänä tulevaisuudessa asteikolla 1-10 enintään kuudeksi (6) ennen yrittäjyysohjelman alkua. Heitä oli yhteensä seitsemän (7) ja heistä kolme (3) osallistui tutkimukseen. Koska tutkimukseni tavoitteena oli selvittää yrittäjyysintentionia vahvistavia tekijöitä yrittäjyysohjelman aikana, rajasin tutkimukseni ulkopuolelle sellaiset osallistujat, joiden arvio heidän todennäköisyydestänsä toimia yrittäjänä tulevaisuudessa oli jo suhteellisen korkea (7-10) ennen yrittäjyysohjelman alkua.

Ennen varsinaisia haastatteluja tein yhden testihaastattelun, jonka aikana harjoittelin haastattelusta ja testasin haastattelukysymyksiä. Testihaastattelun pohjalta muokkasin haastattelurungon lopulliseksi. Tutkimukseni alkuperäisenä tarkoituksena oli saada haastateltavaksi joukko mahdollisimman samanlaisia yrittäjyysohjelmaan osallistuneita osallistujia. He olivat kuitenkin lopulta niin erilaisia suhteessa toisiinsa, etteivät he muodostaneet yhtä yhtenäistä joukkoa. Tästä ja aineiston suppeudesta johtuen aineisto ei alkanut myöskään saturoimaan tai kyllästyään.

4.4 Aineiston analyysin kuvaus

Tutkimukseni numeerista aineistoa, eli osallistujien arviota heidän todennäköisyydestänsä toimia tulevaisuudessa yrittäjänä asteikolla 1-10 ennen ja jälkeen yrittäjyysohjelman, ei analysoitu tutkimuksessani sen tarkemmin. Numeerinen aineisto toimi käytännössä vain apuna teemahaastattelujen kysymyksissä. Sen sijaan teemahaastattelujen muodostaman aineiston analysoin narratiivisen perinteen ja teoriaohjaavan sisällönanalyysin mukaisesti.

Tutkimukseni tutkittavat eivät muodostaneet yhtä yhdenmukaista joukkoa. Heidän uskomuksensa yrittäjyyteen liittyen ja motiivinsa osallistua yrittäjyysohjelmaan erosivat toisistaan lähtökohtaisesti. Narratiivinen analyysi mahdollistaa tutkittavien yksilöllisen tarinan kuvaamisen: sen avulla voi tiivistää heidän pohdintansa haastatteluissa yrittäjyysohjelman vaikutuksiin ja yrittäjän toimimiseen liittyen.

Tutkimukseni narratiivit ovat kuitenkin vain yhden henkilön tiivistyksiä. Näiden yksittäisten narratiivien avulla ei ole mahdollista kuvata koko tutkimusjoukkoa yleisesti. Siksi analysoin haastattelut myös teoriaohjaavan sisällönanalyysin mukaisesti. Tämän lähestymistavan avulla on mahdollista kuvata tiivistetysti sitä, mikä oli tutkittavien haastatteluissa ja pohdinnoissa yleistä sekä toistuvaa.

4.4.1 Narratiivisen analyysin kuvaus

Narratiivisuus voidaan ymmärtää kahdella eri tavalla aineiston käsittelytapana: joko narratiivien analyysina (analysis of narratives) tai narratiivisena analyysina (narrative analysis) (Polkinghorne, 1995, 6-8; Heikkinen, 2018). Käytin näistä jälkimmäistä, eli narratiivista analyysia. Sen tulos on usein jälkikäteen annettu selitys tai selonteko siitä, miten jokin lopputilanne on saattanut syntyä (Polkinghorne, 1995, 16).

Valkosen mukaan (2007) narratiivisessa analyysissa tarinan oletetaan olevan se perustavanlaatuinen muoto, jonka mukaisesti ihmiset ylipäättänsä ymmärtävät itseään, omaa ja muiden ihmisten toimintaa ja maailmaa ympärillään. Juoni voi olla myös temaattinen, jolloin tarina rakentuu tietyn teeman ympärille ja tämä perusteema tekee tapahtumat ja ilmiöt merkityksellisiksi ja ymmärrettäviksi (Valkonen, 2007). Tässä tutkimuksessa teemana on yrittäjyysohjelman vaikutus yrittäjyysintentioniin.

Narratiivisen analyysin tarinat voidaan nähdä siten eräänlaisina ”näytteinä” tietynlaisista todellisuuden tulkinnoista, sillä ne ovat tutkijan ”kertomia” (Valkonen, 2007). Narratiivisessa analyysissä tutkijan tehtävänä on muotoilla aineiston sisältämistä elementeistä juonellinen tarina, joka kokoaa aineiston osat yhteen ja antaa niille merkityksen (Valkonen, 2007). Sen lisäksi tavoitteena on osoittaa aineiston sisältäminen elementtien yhteys ajalliseen kehitykseen (Valkonen, 2007). Tarina on analyttinen työkalu, jonka mukaan aineiston palasia järjestetään mielekkääksi merkitykselliseksi kokonaisuudeksi (Valkonen, 2007). Aineiston perusteella pyritään siis konstruoimaan tarinat, joiden kautta yrittäjyysohjelma saa merkityksiä ja jotka tekevät yrittäjyysintentioneihin vaikuttaneista tekijöistä ymmärrettäviä.

Narratiivinen analyysini eteni tässä tutkimuksessa seuraavanlaisesti: ensin kuuntelin ja litteroin haastattelut ja sen jälkeen järjestin litteroidun aineiston kronologiseen aikajärjestykseen – ennen yrittäjyysohjelmaa, yrittäjyysohjelman aikana ja yrittäjyysohjelman jälkeen. Aikajärjestyksen määräsi tutkimuskysymykseni osakysymykset: minkälaiseksi sekä millä perusteilla osallistuja arvioi yrittäjyysintentionensa ennen yrittäjyysohjelmaan osallistumista, mitkä yrittäjyysohjelman aikaiset tekijät vaikuttivat osallistujan arvion mukaan hänen yrittäjyysintentionensa muutokseen ja minkälaiseksi sekä millä perusteilla osallistuja arvioi yrittäjyysintentionensa noin kahdeksan kuukautta yrittäjyysohjelmaan osallistumisen jälkeen.

Analyysiyksikkönä käytin ajatuskokonaisuuksia. Aineiston järjestämisen jälkeen tiivistin alkuperäiset ilmaukset pelkistetyiksi ilmauksiksi. Niistä muodostin alaluokkia aineistolähtöisesti. Näillä alaluokilla ei kuitenkaan ollut narratiivisen analyysin kannalta kovinkaan suurta merkitystä. Pääluokat muodostivat tutkimuskysymykseni osakysymykset, joiden mukaan aineiston järjestin tässä vaiheessa. Pääluokat loivat teemat, eli narratiivien kappaleet tai yläotsikot. Kirjoitin ensin jokaisen kappaleen tai otsikon alle teeman mukaisen tarinan, jota tarkastelin jälkeenpäin suhteessa koko tarinaan.

Alla esimerkki narratiivien muodostamisesta. Tutkimuskysymykseni osakysymys, minkälaiseksi sekä millä perusteilla osallistuja arvioi yrittäjyysintentionensa ennen yrittäjyysohjelmaan osallistumista, muodosti tarinan kappaleen tai otsikon (ennen yrittäjyysohjelmaa), jonka alle kokosin kaikki ajatuskokonaisuudet, jotka liittyivät aikaan ennen yrittäjyysohjelmaa. Niistä muodostuneesta kokonaisuudesta kirjoitin otsikon tai kappaleen teemaan sopivan tarinan. Taulukon alla on esimerkki siitä, minkälaiseksi tämä kyseinen alkuperäinen ilmaus muuttui lopulta tarinassa.

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Pääluokka	Yhdistävä luokka
Jos vuosi sitten joku ois kysynyt multa, että tuleeko musta joskus yrittäjää, niin mä olisin nauranut räkäsesti, että en varmasti, että yrittäjät on sellasia superihmisiä ja mä en oo superihminen	Yrittäjät ovat superihmisiä minä en ole superihminen	Yrittäjämäiset ominaisuudet	Yrittäjyysintentionen yrittäjyysohjelman alkua	Yrittäjyysintention

Taulukko 1. Esimerkki ilmausten pelkistämisestä ja ryhmittelystä

Ennen yrittäjyysohjelmaa (yrittäjyysintention ja niihin vaikuttavat tekijät ennen yrittäjyysohjelman alkua)

”Jos joku olisi siis kysynyt minulta vielä vuosi sitten, että tuleeko minusta joskus yrittäjää, niin olisin nauranut räkäsesti ja vastannut, että ei varmasti tule. Ajattelin, että yrittäjät ovat superihmisiä, enkä minä ole superihminen.”

4.4.2 Teoriaohjaavan sisällönanalyysin kuvaus

Narratiivit kuvaavat yksilöiden yksilöllisiä merkityksenantoja. Tässä tutkimuksessa niiden avulla tutkittavan ilmiön kuvailu tiiviissä ja yleisessä muodossa osoittautui haastavaksi. Siksi aineisto analysoitiin myös sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysi voidaan toteuttaa kolmella eri tavalla: aineistolähtöisesti, teorialähtöisesti tai teoriaohjaavasti (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Teoriaohjaavaa analyysia voi ajatella jatkumona, jonka toisessa päässä on teorialähtöinen ja toisessa päässä aineistolähtöinen analyysi. Teoriaohjaavaa analyysia voi tehdä siis ”aineistolähtöisemmin” tai ”teorialähtöisemmin”. Keskeistä analyysin kannalta on se, poimiiko tutkija alkuperäisestä aineistosta asioita tai ilmauksia alun alkaen tietyn ”teorian mukaan” vai lähestyykö hän aineistoa sen omilla ehdoilla, ja vasta analyysin edetessä pakottaa sen tiettyyn sopivaksi katsomaansa ”teoriaan” (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

T tutkimuksessa käytettyä analyysimenetelmää voitaisiin kuvata myös teorialähtöiseksi sisällönanalyysiksi, mutta kuvaan sitä kuitenkin teoriaohjaavaksi, sillä analysoin aineiston ensin aineistolähtöisesti ja toin vasta sen jälkeen teoriasta luokkia analyysin tueksi. Teoriaohjaavassa

analyysissa hyödynnetään teoreettisia kytkentöjä, mutta analyysi ei pakosti pohjaudu suoraan teoriaan (Tuomi & Sarajarvi, 2018).

Siirsin tässä vaiheessa kronologiseen aikajärjestykseen järjestetyn aineiston Nvivo -ohjelmaan. Toin yläluokat ja alaluokat analysointivaiheeseen lopulta tutkimukseni teoria osasta. Yrittäjyyssintentioiden kohdalla pääluokat olivat näin ollen taustatekijät, henkilötekijät ja tilannetekijät. Pääluokan ”henkilötekijät” alaluokat olivat persoonallisuus, itseluottamus ja luottamus omiin kykyihin ja yrittäjyyteen liittyvät uskomukset. Jos jollekin pelkistetylle ilmaukselle ei ollut mielestäni teorioiden pohjalta sopivaa alaluokkaa, loin uuden. Yrittäjyysohjelman kohdalla pääluokat muodostivat yrittäjyysohjelman keskeisin sisältö ja alaluokat muodostin aineistosta käsin.

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Pääluokka	Yhdistävä luokka
Jos vuosi sitten joku ois kysynyt multa, että tuleeko musta joskus yrittäjää, niin mä olisin nauranut räkäsesti, että en varmasti, että yrittäjät on sellaisia superihmisiä ja mä en oo superihminen	Yrittäjät ovat superihmisiä minä en ole superihminen	Yrittäjyyteen liittyvät uskomukset	Henkilötekijät	Yrittäjyysintentiot

Taulukko 2. Esimerkki ilmausten pelkistämisestä ja ryhmittelystä

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Pääluokka	Yhdistävä luokka
No, jotenkin niinku se siis että, ensinnäkin että kuinka monipuolisesti meitäkin oli sitä porukkaa siellä niinku osallistumassa siihen. Että ihan niinku tavallisia tyyppejä me ollaan, kaikki.	monipuolisesti meitäkin oli sitä porukkaa tavallisia tyyppejä me kaikki	Vertaisryhmä Yrittäjyyteen liittyvät uskomukset	Vertaisryhmä	Yrittäjyysohjelma

Taulukko 3. Esimerkki ilmausten pelkistämisestä ja ryhmittelystä

5 Tutkimuksen tulokset

Tutkimustani varten haastattelin kolme yrittäjyysohjelmaan osallistunutta henkilöä. Tutkimuksen alkuperäisenä tarkoituksena oli saada haastateltavaksi joukko mahdollisimman samanlaisia yrittäjyyskokeiluun osallistuneita henkilöitä, mutta tutkimukseen osallistuneiden tapaukset olivat lähtökohdiltaan kovin erilaisia. Osallistujajoukon erilaisuuden ja vähyyden vuoksi aineisto ei alkanut myöskään kyllästyä tai saturoida, minkä vuoksi tulosten yleistäminen on haastavaa. Tutkimukseni tuo kuitenkin esiin yrittäjyysohjelmaan osallistuneiden henkilökohtaisen näkemyksen sen vaikutuksista heidän yrittäjyysaikomuksiinsa.

Tutkimukseni tutkimuskysymys on:

- **Mitkä tekijät ovat osallistujan arvion mukaan vaikuttaneet yrittäjyysintentioiden muutokseen yrittäjyysohjelman aikana?**

Esitän vastauksen tähän kysymykseen muodostaminani mallitarinoina. Jokaisen osallistujan teemahaastattelun aineiston pohjalta olen konstruoinut tarinan, joka osoittaa, minkälaisia merkityksiä yrittäjyysohjelma on osallistujan kohdalla saanut. Nämä merkitykset tekevät arvioista yrittäjyysintentioihin vaikuttaneista tekijöistä ymmärrettäviä. Tarinat muodostavat näin ollen merkityksellisen ja mielekkään kokonaisuuden esittää tutkimukseni tulokset.

Mallitarinat ovat fiktiivisiä, jotta tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden anonymiteetti säilyisi. Olen siis muokannut tutkittavien tarinoiden tunnistettavuuteen liittyviä tietoja fiktiivisiksi. Tarinoissa kuitenkin kuvataan haastatteluissa esiintyneitä asioita ja haastatteluissa esiin nousseet asiat muodostavat tarinoiden sisällön. Tässä mielessä tarinoihin ei ole lisätty asioita haastattelujen ulkopuolelta.

Nämä mallitarinat ovat nimetty eri tavoin, sillä tutkimukseen osallistuneiden nuorten lähtökohdat ja tavoitteet yrittäjyyskokeilun suhteen erosivat toisistaan merkittävästi. Esimerkiksi Tintti Tietämätön osallistui yrittäjyyskokeiluun hieman sattumalta kavereidensa mukana, Ida Idean-kokeilija oli sen sijaan kypsyttellyt jo pitkään mielessään liikeideaa, jota hän pääsi yrittäjyyskokeilun avulla kokeilemaan ja Kerttu Kesätyönetsijä osallistui yrittäjyysohjelmaan, koska ei ollut saanut muualta kesätyötä.

Millä todennäköisyydellä voisit toimia yrittäjänä tulevaisuudessa? (Ennen yrittäjyyskokeilua asteikolla 1-10)		
Tintti Tietämätön	Ida Ideankokeilija	Kerttu Kesätyönetsijä
4	6	6

Taulukko 4. Osallistujien arvio ennen yrittäjyysohjelmaa todennäköisyydestä toimia yrittäjänä tulevaisuudessa asteikolla 1-10

Millä todennäköisyydellä voisit toimia yrittäjänä tulevaisuudessa? (Noin kahdeksan kuukautta yrittäjyyskokeilun jälkeen asteikolla 1-10)		
Tintti Tietämätön	Ida Ideankokeilija	Kerttu Kesätyönetsijä
10	8	7-8

Taulukko 5. Osallistujien arvio noin 8 kuukautta yrittäjyysohjelman jälkeen todennäköisyydestä toimia yrittäjänä tulevaisuudessa asteikolla 1-10

5.1 Tintti tietämätön

Ennen yrittäjyysohjelmaa

Päädyn mukaan yrittäjyysohjelmaan ja yrittäjyyden maailmaan osaksi sattumalta. Kun haimme yrittäjyysohjelmaan kavereiden kanssa, niin ajattelin vielä siinä vaiheessa, että mihin minä olen sekaantumassa. En ollut koskaan ajatellut, että yrittäjyys olisi jotain, mitä tekisin. En ollut koskaan suuntautunut sitä kohti – en ollut esimerkiksi käynyt yrittäjyyskursseja tai yrittäjyyteen liittyviä opintoja. Ehkä siksi se oli myös tuntunut aina tosi etäiseltä asialta.

Jos joku olisi siis kysynyt minulta vielä vuosi sitten, että tuleeko minusta joskus yrittäjää, niin olisin nauranut räkäisesti ja vastannut, että ei varmasti tule. Ajattelin, että yrittäjät ovat superihmisiä, enkä minä ole superihminen. Vielä ennen yrittäjyyskokeilun alkua minua pelotti, että omaanko tarpeeksi yrittäjämäisiä ominaisuuksia ja olenko tarpeeksi yrittäjämäinen - sinnikäs, innovatiivinen ja muutenkin kaikin puolin mahtava superihminen, sillä sitähän yrittäjyys vaatii.

Olin myös aiemmassa työpaikassani päässyt seuraamaan sellaisia yrittäjiä läheltä, jotka olivat töissä kellon ympäri. He olivat ottaneet valtavia summia lainaa yritystoimintaansa varten ja heidän elantonsa oli yritystoiminnan menestyksestä kiinni. He puhuivat velkamäärästään ja raha-asioistaan stressaantuneina, sillä heidän oli pakko tuottaa voittoa vähintään kaikkien menojen kattamiseksi. Niin sitä itsekin sitten mietti, että tällaista yrittäjyys on. Tällaisen ison

velan ottamisen tai konkurssin mahdollisuuden on vain automaattisesti liittänyt osaksi yrittäjyyttä, ja pelkäsin, että käykö niin myös omalla kohdallani.

Yrittäjyyteen liittyvä tulojen epävarmuus ei kuulosta myöskään houkuttelevalta. Voin myös kuvitella tekeväni töitä samalla tavalla kuin läheltä seuraamani yrittäjät, jos olen itse vastuussa oman työmääräni säätelystä, sillä olen hieman ylisuorittamiseen taipuvainen. Kun joku muu on säätelemässä niitä minun työaikojani, niin siinä pysyy joku raja. Ennen yrittäjyyskokeilun alkua ajattelin myös, että en osaa ja minusta ei tule koskaan yhtään mitään tällä meidän liiketoimintaamme liittyvällä saralla. Jotenkin olin menettänyt luottamuksen omiin kykyihini. Sen takia minua myös pelotti, että onko jotenkin noloa, jos meidän yhteisen yrityksemme tuote ei mene kaupaksi. Jos me ei saadakaan myytyä niitä?

Yrittäjyysohjelman aikana

Yrittäjyydestä tuli kokeilun ansiosta matalamman kynnyksen asia. Oma kokemus siitä vaikutti tähän kaikista eniten. Huomasin, että yrittämisen ei tarvitse olla niin vakavaa ja se voi olla vain osa elämää, eikä esimerkiksi koko toimeentulon tarvitse olla riippuvaista yrittäjyydestä. Opin, ettei yrittäjyys tarkoita automaattisesti jotain isoa, vaan se voi olla myös sivutoimista, esimerkiksi omien taitojen valjastamista sellaiseen, mistä joku voi olla valmis maksamaan jotakin. Konkurssi on toki yrittäjyydessä aina mahdollinen, mutta se ei ole kovin todennäköistä omassa tapauksessani. Jos tuotteemme eivät mene kaupaksi, niin sitten olemme tehnyt niitä vain omaksi iloksemme.

Koulutuksien asiat olivat minulle lähtökohtaisesti etäisiä ja mitään sanomattomia. Koulutuksissa asiat kuitenkin pilkottiin osiin ja kysymyksiksi. Kun ne pilkottiin itselle sopivan kokoisiksi ja niitä mietittiin oman yritystoiminnan kautta, niin yrittäjyyteen liittyvät asiat tulivat yksinkertaisiksi ja ymmärrettäviksi. Kun tarpeeksi moneen koulutuksessa esitettyyn kysymykseen löytyi lopulta vastaus, niin yritys perustui siinä ohessa kuin vahingossa. Ennen yrityksen perustamista meillä oli muutama spesifi kysymys yritystoimintaamme liittyen, joihin saimme apua yrittäjyysohjelmassa mukana olevien ja sen taustalla vaikuttavien ihmisten yhteisöltä. Sitä huomasi, että tässä on verkosto, jossa ihmiset oikeasti auttavat toisiaan.

Ajattelin ennen yrittäjyysohjelmaa yrittäjyyttä ja siihen liittyvää menestymistä sekä onnistumista lähinnä vain rahan ja tienäämisen kautta. Kesän loppuessa kuitenkin tajusin, että onnistumisen mittarina ei ole vain tämän kesän tuotto. Mukaan lähteminen oli jo iso juttu. Kun asioita

tapahtui ja yritys kehittyi sekä kasvoi, niin tunsin olevani yrittäjä riippumatta rahallisesta tuotosta. Yrittäjyysohjelman osalta ei painotettu rahallista tuottoa tai menestystä, vaan sen sijaan korostettiin onnistumisen kokemuksia. Se auttoi muuttamaan käsitystäni menestymisestä ja onnistumisesta.

Kesän aikana huomasin myös, etteivät yrittäjät ole superihmisiä eikä yrittäjän tarvitse olla superihminen. Yrittäjyysohjelmaan osallistui iso joukko porukkaa ja me kaikki olimme aivan tavallisia. Sen lisäksi ymmärsin, että ei ole mitään yhtä ihmistyyppiä, joka yrittää, vaan yrittäjiä on moneksi. Yrittäjäystarinoita on yhtä paljon kuin on yrittäjiä ja jokaisen tarina on ihan yhtä pätevä. Tarinan ei tarvitse olla kuten Steve Jobsilla, että se on ok. Yrittäjänä voi toimia siis omalla tavallaan. Esimerkiksi yrittäjyysohjelmaan osallistuneiden kahvilayrittäjien tarinat olivat erilaisia, vaikka heidän yritystoimintansa oli pohjimmiltaan samanlaista.

Kun oma tekeminen konkretisoitui valmistuneiksi ja myytäviksi tuotteiksi ja niistä saatu palaute on ollut todella hyvää, niin se on auttanut oman osaamisen ja oman työn arvon tunnistamisessa suunnattomasti. Ajattelin aiemmin, että minun tekemäni työ tai työn laatu ei olisi hyvää, mutta positiivisen palautteen ansiosta olen alkanut uskomaan itseäni ja omiin kykyihini enemmän. Tietenkin iloitsen siitä, että asiakkaat ovat pitäneet tuotteistamme.

Yrittäjyysohjelman jälkeen

Jos en olisi lähtenyt edellisenä vuonna mukaan yrittäjyysohjelmaan, niin en olisi päässyt tekemään sellaisia asioita, mitä olen sen jälkeen päässyt tekemään. Olen päässyt tekemään monia hienoja asioita ja saanut jalkaa oveen väliin sellaisiin paikkoihin, joihin en olisi päässyt ilman yrittäjyysohjelmaan osallistumista. Kokemus osaamisestani ja jo hankkimastani ammattitaidostani on vahvistunut näiden kokemusten myötä ja itseluottamukseni kasvanut. Minun on vaikea olla ylpeä omista saavutuksistani, mutta olen ylpeä kaikesta siitä, mitä olen yrittäjyyden kautta saanut ja päässyt tekemään.

Yrittäjyys tulevaisuudessa

Olen melko varma, että en tule koskaan toimimaan päätoimisena yrittäjänä. Voin kuvitella, että saan elantoni palkkatöistä ja toimin samalla sivutoimisena yrittäjänä. Sivutoimisena yrittäjänä pääsen tekemään asioita, joita haluaisin periaatteessa tehdä. Se on minulle enemmänkin harrastus. En tiedä kuinka paljon tulen lopulta tienaamaan sillä, mutta niiden tienestien ansiosta voin käyttää enemmän aikaa tähän, mitä sivutoimisena yrittäjänä teen.

Päätoiminen yrittäjyys voi olla toki mahdollista tulevaisuudessa, mutta se tulee viemään aikaa ja olemaan vuosikymmenien matka. Meidän toimialallamme yrittäjyys on sellaista, että sillä on vaikea tulla päätoimisesti toimeen maailmalla, saati Suomessa ja vieläpä tässä kaupungissa. Esimerkiksi me ei tienattu miljoonia kesän aikana, mutta tehtiin vaikka mitä hienoa, ja siitä olen ylpeä, enkä häpeä sitä paljonko meidän tuotteitamme on mennyt tähän mennessä kaupaksi.

Jos yrittäjyyttä tukevat ja helpottavat palvelut kallistuvat tai heikkenevät, niin yrittäjyys ei olisi enää meidän kohdallamme taloudellisesti kannattavaa. Muutenkin kaikki taloushallintoon liittyvät asiat ovat mielestäni luotaan työntäviä laskutuksesta verotukseen. Taloushallinnon suhteen pelkään, että teen jotakin väärin ja siitä tulee seuraamuksia. Taloushallintoon liittyvät asiat ahdistavat, koska niitä tehdessä en tiedä, mitä teen ja mitä pitäisi tehdä. Onneksi tällaisia yrittäjyyttä tukevia palveluja on kuitenkin olemassa.

Yrittäjyyden avulla olen saanut merkityksellisyyttä ja paljon kokemuksia elämäni. Jos kuitenkin pääsisin kokemaan samoja asioita palkkatöissä, niin pohtisin yrittäjyyden lopettamista. Voin hyödyntää ainakin osittain palkkatöissä osaamistani, jota käytän ja kartutan yrittäjänä. Yrittäminenhan on monitasoista – oman asiantuntijuuden käyttäminen ja hyödyntäminen työelämässä on tietyllä tavalla yrittäjyyttä. Jos yrittäjänä toimiminen alkaisi ottamaan jossakin vaiheessa enemmän kuin se antaa, niin sitten pohtisin myös ulkoisen yrittäjyyden lopettamista.

5.2 Ida Ideankokeilija

Ennen yrittäjyysohjelmaa

Minulla oli ollut jo pitkään mielessä liikeidea, jota haluaisin kokeilla, mutta en ollut aiemmin lähtenyt toteuttamaan sitä. Keksinkin sen, kun huomasin yhden puolittutuni tekemän hieman samanlaisia töitä laskutuspalvelun kautta itsensä työllistäen kuin mitä minä halusin tehdä. Yrittäjyysohjelma oli siis askel ideani konkretisoimiseksi ja tänä vuonna se sattui vielä sopivaan saumaan ajankohdan puolesta.

Liikeideani kokeilemisen lisäksi halusin kokeilla ylipäättänsä yrittäjyyttä. Emmen mukaan lähtemistä pääasiassa kahdesta syystä. Mietin, että tuleeko jotakin seurauksia, jos yrittäjyysohjelman jättää kesken. Toisekseen mietin sitä, olisiko yrittäminen lopulta liian hankalaa ja osaisinko tehdä yksin esimerkiksi laskuttamiseen, verotukseen, markkinointiin ja mainostamiseen liittyviä toimia. Ajattelin kuitenkin samalla niin, että tällainen yrittäjyysohjelma voisi tarjota apua ja tukea juuri näihin asioihin, jotka minua mahdollisesti yritystoiminnassa haastaisivat.

Arvioin myös tarkasti haluanko lähteä mukaan kyseiseen yrittäjyysohjelmaan ja olisiko siitä minulle hyötyä. Muutamat tuttuni olivat aiempina vuosina osallistuneet samaiseen yrittäjyysohjelmaan, niin pystyin kysymään heiltä, mitä on luvassa ja kannattaako osallistua. Yhden kesän aikana myös seurasin sivusta erään tuttuni osallistumista yrittäjyysohjelmaan ja näin jonkin verran siitä, mitä se piti sisällä ja minkälaisia hyötyjä siitä oli hänelle.

Yrittäjyysohjelman aikana

En hakenut yrittäjyysohjelmaan liittyvää rahallista tukea, minkä vuoksi minun ei tarvinnut stressata sen hakemiseen liittyviä pakollisia suorituksia. Se helpotti mielestäni asioita. Toisaalta yrittäjyysohjelman jonkinlainen rakenne auttoi, sillä sen avulla sain yrittämiseen liittyvän tiedon luonnollisella tavalla muilta ihmisiltä eikä kaikkea tietoa tarvinnut hankkia itse, eikä kaikkia asioita opetella itsenäisesti. Erään tuttavani puheen pohjalta yrityksen perustaminen yksinään on kuulostanut monimutkaiselta verrattuna minun polkuuni.

Yrittäjyysohjelman aikana tietoa tuli paljon varsinkin koulutuksissa. Sitä tuli paljon, mutta kuitenkin sopivasti, ylimääräistä tietoa ei ollut paljoakaan. Koulutukset toivat minulle varmuutta ja itseluottamusta - sellaisen tunteen, että minä pystyn tähän. Jokainen kouluttaja oli myös sellainen, että he osasivat sanoa asiansa käytännöllisesti. Lisäksi ryhmä- ja parikeskustelut koulutuksien sisällä oman yrityksen näkökulmasta toimivat hyvänä oppimisen paikkana. Lisäksi muut yrittäjyysohjelmaan osallistuneet etsivät vastauksia samoihin kysymyksiin, niin koin, että en ole yksin tämän asian kanssa. Sain vertaistukea.

Yksi tärkeimmistä asioista yrittäjyysohjelman aikana oli ensimmäisen asiakkaan saaminen, sillä silloin yrittäminen konkretisoitui minulle. Vielä yritystoimintaa suunnitellessa ja markkinoinnin aloittamisen aikaan mietin, että mitä tästä tulee ja saanko asiakkaita. Tapaamiset yrittäjyysohjelman työntekijöiden kanssa auttoivat myös asioiden konkretisoitumisessa, sillä niissä jokin mielessäni olevista skenaarioista aina vahvistui. Esimerkiksi mainostamisen aloittaminen edellytti hinnaston laatimista, jota mietin pitkään. Siihen liittyen sain kuitenkin hyviä vinkkejä, joiden pohjalta pystyin lopulta työstämään oman hinnastoni muodostamista.

Yrittäjyysohjelman jälkeen

Olen jatkanut yritystoimintaa vielä kesän jälkeen ja laajentanut yritykseni toimenkuvaa. Lisäksi olen saanut kesän jälkeen lisää asiakkaita ja yritykseni tulot ovat säännöllisemmät. Toiminnan jatkuminen säännöllisesti vahvista myös tunnetta siitä, että tämä on minun juttuni ja tästä minä tykkään.

Yrittäjyys tulevaisuudessa

Vaikka kokoaikainen yrittäjyys ei sovi kaikille, niin sivutoiminen yrittäjyys olisi mielestäni useimmille kokeilemisen arvoinen asia. Yrittäjyys on tehty nykyään helpoksi. Ylläpitokustannuksista riippuen se on myös suhteellisen turvallista. Siihen vaikuttaa toki se, mitä tekee ja mitä myy. Oman yritykseni ylläpitokustannukset ovat kuitenkin suhteellisen pienet. Yrittäjänä saan mahdollisuuden toteuttaa itseäni, kartuttaa työkokemusta ja ylläpitää omaa osaamistani.

En kuitenkaan usko, että tulen koskaan olemaan päätoiminen yrittäjä. Jotta voisin alkaa päätoimiseksi yrittäjäksi, niin minun pitäisi olla suhteellisen varma siitä, että saisin tarpeeksi asiakkaita ja työhön käytetty aika korreloisi rahallisen korvauksen kanssa. Käytännössä tilanteen pitäisi siis olla sellainen, että voisin valita toimeksiannoista mielekkäimmät. Tämä on kuitenkin mahdollista, jos ja kun kokemukseni karttuu ja yritykseni näkyvyys lisääntyy.

Valmistuminen omalla alallani on tärkeää, minä vuoksi yrittäminen on minulle sivutoimista ja minun on samalla huolehdittava opintojeni etenemisestä. Jos näin ei olisi, voisin tehdä jopa vielä enemmän toimeksiantoja, mutta minun täytyy huolehtia myös omasta jaksamisestani. Alhaisten ylläpitokustannusten ansiosta yritystoiminta kuitenkin joustaa helposti elämäntilanteeni mukaan.

Valmistuttuani tulen todennäköisesti jatkamaan sivutoimisena yrittäjänä, toki työelämästä ja työtilanteestani riippuen. Päätoiminen palkkatyö voisi siis ohjata minut pois yrittäjänpolulta. Se riippuu siitä, kuinka paljon töitä on sitten yhteensä. Lopetan yritystoiminnan heti, jos töitä tuntuu olevan liikaa. Olisin kuitenkin tyytyväinen, että voisin harjoittaa yritystoimintaa sivutoimisesti palkkatöiden ohessa, sillä silloin yrittäjyyteen ei liittyisi taloudellista painetta. Silloin en tekisi sitä rahan takia, vaan sen takia, että nautin siitä ja pääsen toteuttamaan itseäni. Jos yritystoiminta ei tuntuisi enää omalta, niin silloin myös lopettaisin sen heti.

Pidän yrittäjyydessä siitä, että voin olla täysin perillä omista työtehtävistäni ja työnkuvastani. Vapaus valita omat tehtävänsä ja päätösvalta omista aikatauluista kuuluvat myös yrittäjyyden hyviin puoliin. Yrittäjyys ei tunnu aina samalla tavalla työltä, kun sitä saa tehdä omilla ehdoilla verrattuna siihen, että on kirjoittanut jonkin sitovan sopimuksen, mikä rajoittaa aikatauluja. Samaa aikaa koen kuitenkin päätoimisen palkkatyön rutiinien helpottavan elämänhallintaa ja elämää ylipäättänsä monella saralla. Yrittäjyyden ihanuus ja haaste kiteytyy itsensä johtamisen vaatimuksessa.

5.3 Kerttu kesätyönhakija

Ennen yrittäjyysohjelmaa

En ollut koskaan ajatellut yrittäjyydestä kovinkaan negatiivisesti ja olin aina ajatellut yrittäjyyttä yhtenä mahdollisena uravaihtoehtona. Meidän perheessämme yrittäjyydestä on aina puhuttu positiivisessa valossa, eikä siihen ole liitetty negatiivisia asioita. Isäni on yrittäjä ja hänen suvussaan on paljon yrittäjiä, minkä vuoksi siitä on meidän perheessämme puhuttu ja olen päässyt seuraamaan yrittäjien elämää suhteellisen läheltä.

Halusin kesäksi vain jotain kesätöitä, minkä vuoksi lähdin mukaan yrittäjyyskokeiluun. Sen lisäksi yrittäjyyskokeiluun osallistuminen oli jotain sellaista, mitä kaikki eivät tee, minkä vuoksi se tuntui erilaiselta ja siistiltä. En tiedä olisinko lähtenyt yrittäjäksi, jos tällaista yrittäjyysohjelmaa ei olisi ollut olemassa, ehkä vasta monen vuoden päästä.

Yrittäjyysohjelman aikana

Kesän yrittäjyyskokeilu oli mielestäni onnistunut, sillä tienasin sen avulla rahaa. Sen lisäksi positiiviset asiakaskokemukset olivat rohkaisevia. Yrittäjyysohjelman alun koulutukset auttoivat näiden positiivisten asiakaskokemusten syntymisessä, sillä siellä opeteltiin esimerkiksi palvelumuotoiluun liittyviä asioita ja katsomaan omaa yritystä asiakkaan näkökulmasta.

Yhteiset tapahtumat ja päämäärät pitivät muutenkin intoa kesän aikana yllä. Oma motivaationi vaihteli välillä, mutta yhteiset tapahtumat ja esimerkiksi mainoksien yhdessä tekeminen veivät aina asioita eteenpäin. Yhdessä niitä oli myös helpompi ja nopeampi tehdä kuin jos niitä olisi yrittänyt tehdä yksin.

Yrittäjyys tulevaisuudessa

Olen jatkanut yritystoimintaa sivutoimisena yrittäjyyskokeilun jälkeen. Töitä on ollut juuri sopivasti opintojen ohessa, ei liikaa eikä liian vähän. Kesän jälkeen ei ole tapahtunut oikeastaan mitään, mikä olisi vaikuttanut erikoisemmin yritystoimintaan tai yrittäjyyteen liittyviin ajatuksiini. Tällainen sivutoiminen yrittäjyys sopi hyvin tähän elämänvaiheeseen, eikä muiden töiden tekeminen samalla tavalla olisi edes mahdollista.

Päätoiminen yrittäjyys on minulle hamassa tulevaisuudessa potentiaalinen uravaihtoehto muun työnteon ohella, mutta se ei ole kuitenkaan mikään ehdoton unelmani. Se on mahdollinen, mutta

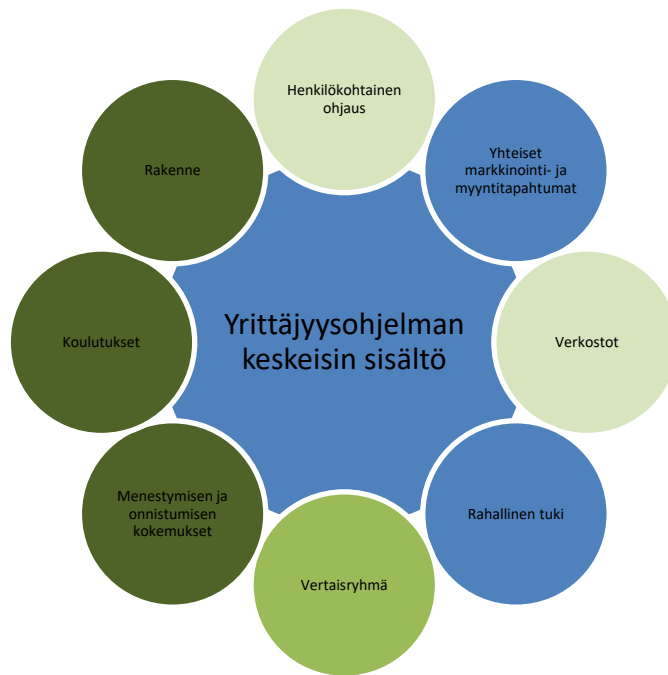
ei ehkä kuitenkaan todennäköinen vaihtoehto. Jos minulla olisi jokin liikeidea, jonka toteuttamiseen liittyen tuntisin intohimoa, niin sitten se olisi todennäköisempää. Hyvän liikeidean kanssa voisin ryhtyä päätoimiseksi yrittäjäksi. Sen sijaan näen itseni todennäköisesti sivutoimise-
sena yrittäjänä.

Yrittäjyyden ehdottomasti parhaimpia puolia on vapaus. Yrittäjänä saa päättää omista työajoista ja siitä, mitä tekee. Samalla saa päättää myös oman yrityksen arvot ja voi toimia sellaisten arvojen mukaisesti kuin itse haluaa. Yrittäjyys ei tunnu työltä, jos samalla pääsee toteuttamaan omaa intohimoaan ja itseään. Palkkatöissä se ei ole niin todennäköistä, sillä siellä ei useinkaan pääse vaikuttamaan samalla tavalla omaan työhönsä ja oman työpaikan arvoihin.

Vaikka tulojen epävarmuus, yrittäjyyteen liittyvä taloudellinen riski ja lainsäädäntö eivät houkuttele päätoimiseen yrittäjyyteen, niin tiedän kuitenkin periaatteessa, miten yritystoiminnan saa käyntiin ja miten sitä pyöritetään. Se on loppujen lopuksi melko yksinkertaista. Vaikka edelleen on toki yrittäjyyteen liittyviä asioita, joista minulla ei ole vielä tarpeeksi tietoa. Samoin joistakin erityistaidoista voisi olla hyötyä, mutta erityistaidot ja kaiken tiedon omaaminen etukäteen ei ole pakollista. Jos siis joskus keksin liikeidean ja haluan päätoimiseksi yrittäjäksi, niin tiedän, miten saan homman käyntiin.

5.4 Yhteenveto tuloksista

Tässä alaluvussa esitän tutkimukseni tulokset tiiviinä yhteenvetona. Kuviossa 15 on esitelty tekijöitä, jotka vaikuttivat tutkittavien arvion mukaan heidän yrittäjyysaikomuksiinsa yrittäjyysohjelman aikana. Jokaisessa kolmessa haastattelussa mainitut asiat ovat tumman vihreällä pohjalla, kahdessa haastattelussa mainitut asiat ovat vihreällä pohjalla ja yhdessä haastattelussa mainitut asiat ovat vaalean vihreällä pohjalla. Sinisellä pohjalla ovat ne asiat, joita ei mainittu haastatteluissa kertaakaan.

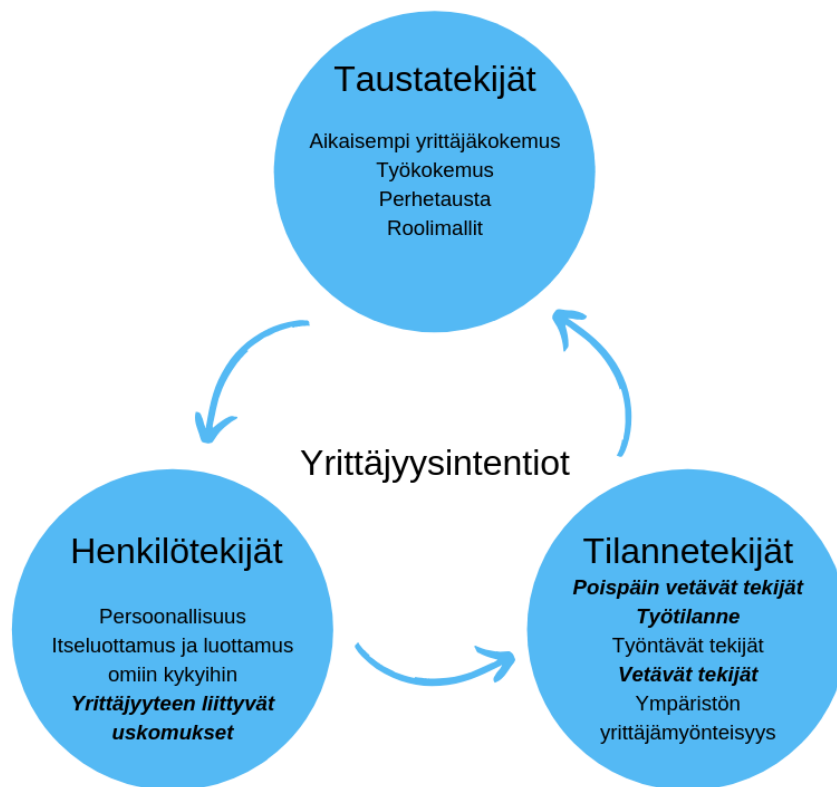

Kuvio 15. Yrittäjyysohjelman keskeisin sisältö yrittäjyysintentioiden muutoksen osalta yrittäjyysohjelmaan osallistuneiden arvion mukaan.

Jokainen tutkimukseen osallistunut koki koulutukset, yrittäjyysohjelman rakenteen ja yrittäjyyskokeilussa menestymisen ja onnistumisen yrittäjyysaikomuksiin vaikuttaviksi tekijöiksi. Koulutuksien suhteen merkittävinä tekijöinä pidettiin tiedon pilkkomista sopivan kokoisiksi paloiksi ja sen sitomista käytäntöön. Yrittäjyysohjelman rakenteen sen sijaan koettiin auttaneen yritystoimintaan liittyvien asioiden edistämisessä ja motivaation ylläpitämisessä. Menestymisen ja onnistuminen mainittiin myös positiivisesti vaikuttaneena tekijänä kaikissa haastattelussa, mutta se merkitsi tutkittaville eri asioita. Kun toinen arvioi onnistumistaan rahassa ja asiakkaiden määrässä, niin toinen arvioi sitä enimmäkseen kokemusten ja hankitun henkisen pääoman kautta.

Vertaisryhmä koettiin kahden haastattelun perusteella positiivisesti yrittäjyysaikomuksiin vaikuttaneena tekijänä. Vertaiset muokkasivat yrittäjyyteen liittyviä uskomuksia ja tarjosivat vertaistukea. Se, että moni muu samassa tilanteessa oleva pohti samoja asioita ja kysyi samoja kysymyksiä, oli helpottavaa. Vertaisryhmän moninaisuus ja monipuolisuus osoittivat, että yrittäminen ei ole vain jonkin tietyn ihmistyyppin omistama etuoikeus, vaan yrittäjänä voi toimia omista lähtökohdista omalla tavallaan.

Kuviossa 16 on merkattu tummennetulla fontilla yrittäjyysintentioniin liittyviä tekijöitä, joihin kytkeytyviä pohdintoja kaikki tutkittavat esittivät yrittäjyysohjelmaan osallistumisen vaikutuksista. Yrittäjyysintentioniot voidaan jakaa kolmeen eri luokkaan, mutta käytännössä kyseessä on dynaaminen malli, jossa esimerkiksi yrittäjäkokemukset vaikuttavat uskomuksiin ja uskomukset poispäin vetäviin tekijöihin.

Kuvio 16. Yrittäjyysintentionioihin vaikuttaneet tekijät yrittäjyysohjelmaan osallistuneiden arvioiden mukaan.

Henkilötekijöihin liittyvistä tekijöistä merkittävin muutos liittyi yrittäjyyteen liittyviin uskomuksiin. Ne olivat muuttuneet ja muokkaantuneet jokaisella yrittäjyysohjelmaan ja tutkimukseen osallistuneella. Yrittäjyyden mainittiin muuttuneen matalamman kynnyksen jutuksi ja sivutoiminen yrittäjyys nähtiin suhteellisen vaivattomana, potentiaalisena ja houkuttelevana uravaihtoehtona. Päätoiminen yrittäjyys ei sen sijaan ollut kenellekään ensisijainen vaihtoehto tulevaisuudessa, vaikkakin mahdollinen. Aiemmin yrittäjyyteen liitettiin lähes aina taloudellisia riskejä, mutta yrittäjyysohjelmaan osallistumisen jälkeen varsinkin sivutoimisen yrittäjyyden taloudelliset riskit koettiin vähäisiksi.

Kaikki tutkittavat mainitsivat tilannetekijöihin sisältyvien vetävien tekijöiden vaikuttavan heidän yrittäjyysintentioihinsa. Yrittäjyyteen vetäviksi tekijöiksi mainittiin itsensä toteuttamisen halu ja vapaus. Itsensä toteuttaminen liittyi omien arvojen mukaisesti toimimiseen ja sellaisten asioiden tekemiseen, joita tekee mielellään. Vapaus sen sijaan liittyi työn tekemiseen omalla tavalla ja omilla ehdoilla. Tilannetekijöiden joukkoon piti toisaalta myös lisätä yksi uusi kategoria, sillä kaikki haastateltavat mainitsivat myös sellaisia tekijöitä, jotka vaikuttivat negatiivisesti heidän yrittäjyysintentioihinsa. Nimesin nämä poispäin vetäviksi tekijöiksi, sillä ne olivat sellaisia asioita, joita vältetään tai kartetaan. Tällaisia olivat kaikkien tutkittavien kohdalla myynnin ja tulojen epävarmuus, eli yrittäjyyteen liittyvä riskin kantaminen.

Lisäksi kaksi haastateltavaa mainitsi yrittäjyyteen liittyvän vaatimuksen itsensä johtamisesta negatiivisena asiana, vaikka he samalla mainitsivat yrittäjyyteen liittyvän vapauden positiivisena asiana. Vaatimus itsensä johtamisesta koettiin siis ristiriitaisena – asiana, joka liittyy vetäviin sekä poispäin vetäviin tekijöihin. Toiset kaksi haastateltavaa mainitsivat negatiivisina asioina lainsäädäntöön ja taloushallintoon liittyviä asioita. Tarjolla olevat palveluntarjoajat koettiin kuitenkin hyödyllisinä ja oleellisina toiminnan jatkamisen kannalta.

Jokainen haastateltavista näki yrittäjyyden vähintäänkin sivutoimisena potentiaalisena vaihtoehtona myös tulevaisuudessa, ja jokainen heistä oli jatkanut yrittäjyysohjelman aikana aloittamaansa yritystoimintaa vielä sen jälkeen. Päätoiminen yrittäjyys nähtiin kuitenkin joltain osin vastakkaisena tai poissulkevana vaihtoehtona perinteiselle palkkatyölle, ja yrittäjyyteen vetäville tekijöille ei annettu niin suurta painoarvoa kuin yrittäjyydestä poispäin vetäville tekijöille. Palkkatyö nähtiin siis yrittäjyysohjelmaan osallistumisen jälkeen ensisijaisena vaihtoehtona suhteessa päätoimiseen yrittäjyyteen.

6 Pohdinta

Yrittäjyysintentioneihin vaikuttavista tekijöistä taustatekijät ja tilannetekijät muokkasivat henkilötekijöihin sisältyneitä yrittäjyyteen liittyviä uskomuksia. Merkittävin muutos yrittäjyysintentionien osalta kiteytyi siis yrittäjyyteen liittyvissä uskomuksissa. Niihin vaikuttivat aineiston perusteella tiedon lisääntyminen yrittäjyydestä, omakohtainen kokemus ja muiden osallistujien roolimallit. Tutkimuksen tulokset ovat samansuuntaisia aiempien tutkimuksien kanssa, joiden mukaan yrittäjäksi ryhtymiseen vaikuttavat läheinen kosketus yrittäjyyteen pienyrityksen tai aiemman yrittäjäkokemuksen kautta ja lähipiirin muut yrittäjät (Huuskonen, 1992; Shapero & Sokol, 1982; Brockhaus, 1982). Yrittäjyyteen liittyvät uskomukset muuttuivat niin, että yrittäjyys nähtiin matalamman kynnyksen jutuksi ja erityisesti sivutoiminen yrittäjyys suhteellisen vaivattomaksi vaihtoehdoksi erilaisten markkinoilla olevien palvelujen ansiosta.

Tulosten perusteella näyttäisi siltä, että läheinen kosketus yrittäjyyteen vaikuttaa positiivisesti yrittäjyysintentioneihin ja tuottaa yrittäjiä sekä yrittäjyyttä. Mitä suuremmalla joukolla on tietoa ja kosketusta yrittäjyyteen liittyen, niin sitä suurempi on tietenkin yrittäjäksi ryhtyvien joukko. Tämä on myös yksi yrittäjyyskasvatuksen tavoitteista – levittää tietoisuutta yrittäjyydestä uravaihtoehtona (Ylinen, 2011). Joissakin aiemmissa tutkimuksissa on kuitenkin huomattu, että yrittäjyysohjelmilla on ollut myös negatiivisia vaikutuksia yrittäjyysintentioneihin, mitä on selitetty yrittäjyydestä saadulla realistisemmalla kuvalla (Oosterbeek, Van Praag & Ijsselstein, 2008; Pihkala, 2008b). Realistinen kuva on vähentänyt yrittäjyyden houkuttelevuutta uravaihtoehtona.

Toisaalta realistisemman kuvan saaminen tai kriittisen tietoisuuden lisääminen yrittäjyyttä kohtaan on ilmennyt myös yrittäjyysintentioneihin positiivisesti vaikuttavana tekijänä (Sánchez, 2013). Yrittäjyysohjelmien tavoitteiden ja käytänteiden kehittämisen kannalta olisi oleellista pohtia, voiko yrittäjyysohjelmien onnistumista arvioida vain sen perusteella, vahvistuvatko osallistujien yrittäjyysintentioniot ohjelmaan osallistumisen seurauksena. Sen sijaan yksi näkökulma yrittäjyysohjelman onnistumisen arviointiin voisi olla se, kuinka realistisesti yksilöt osaavat ohjelmaan osallistumisen jälkeen arvioida yrittäjyyteen liittyviä etuja ja haittoja sekä sen sopivuutta itselle. Yrittäjyysohjelmien kannalta oleellista on välittää realistista kuvaa yrittäjyydestä ja yrittäjänä toimimisesta. Yrittäjyysintentionien muutos tämän seurauksena on mielestäni arvokasta – olipa kyse sitten niiden vahvistumisesta tai heikkenemisestä.

Oleellinen osa tutkitun yrittäjyysohjelman oppimisympäristön luomisessa oli sen luoma rakenne. Jokainen tutkimukseen osallistunut koki sen positiivisena tekijänä yrittäjyyskokeilussa menestymisen ja onnistumisen kannalta. Vaikuttaisi siltä, että yrittäjyyteen liittyvän vapauden ja itsenäisyyden rajoittaminen on jossain määrin hyödyllistä. Tätä tilaa on kuitenkin jätettävä tarpeeksi, jotta yksilön toiminta edesauttaa oppimista ja toimijuuden kehittymistä. Vapaus on myös oleellinen osa yrittäjyyttä, eikä siihen liittyvää tilaa tule kokonaan poistaa tai täyttää. Lähikehityksen vyöhykkeeseen sisältyvän avoimen tilan käsitteen avulla on kuitenkin mahdollista reflektoida sitä, millaisia avoimia tiloja kehitykselle ja oppimiselle luodaan (Peltola & Suorsa, 2019).

Kasvatuksellisesta näkökulmasta oppimisympäristön muodostamisessa tilan rajaaminen ja luominen näyttäytyy merkityksellisenä. Yrittäjyysohjelmien käytänteiden kehittämisen kannalta avoimen tilan -käsite voisi tuoda apua tämän oppimisympäristön optimaalisen toimintatilan rajaamisen ja antamisen reflektointiin. Avoimen tilan käsite voisi näin ollen auttaa yrittäjyysohjelmien käytänteiden kehittämisessä. Optimaalisen avoimen tilan luomiseen liittyvät kysymykset ilmenevät koko opetuksen, kasvatuksen ja ohjauksen kentällä, eivätkä yrittäjyyskasvatuksen mukaiset yrittäjyysohjelmat tee tästä poikkeusta.

Yrittäjyysohjelmia ei tulisi niputtaa yhdeksi yhtenäiseksi joukoksi, sillä niillä voi olla keskenään erilaisia painopisteitä ja toteutustapoja. Yrittäjyysohjelmien painopiste voi tavallisimmin olla joko henkilökohtaisten ominaisuuksien ja taitojen kehittämisessä tai yrityksen perustamiseen ja pyörittämiseen liittyvissä asioissa (Iredale & Jones, 2010; Joensuu, Varamäki, Viljamaa, Heikkilä & Katajavirta, 2014). Yrittäjyysohjelmien sisällöt eivät kuitenkaan automaattisesti ja itsessään vahvista yrittäjyysintentiona, vaan toiminnan laadulla ja toiminnalle annetulla subjektiivisilla merkityksillä on merkittävä rooli yrittäjyysohjelmien vaikuttavuuden arvioimisen kannalta.

Esimerkiksi tässä työssä tutkitun yrittäjyysohjelman koulutukset saivat positiivisen merkityksen yrittäjyysintentioniin vaikuttavina tekijöinä. Niitä pidettiin käytännönläheisinä, sillä teoreettinen tieto sidottiin niissä omaan yritystoimintaan. Koulutuksien tieto pilkottiin myös kerrallaan sopivan kokoisiksi palasiksi sekä yksinkertaisiksi kysymyksiksi. Sen lisäksi positiivisia merkityksiä saivat mahdollisuus jakaa omia kokemuksia samassa tilanteessa olevien kanssa ja mahdollisuus oppia vertaisilta. Toistaiseksi ei ole kuitenkaan tutkimuksia, joissa olisi verrattu erilaisten pedagogisten lähestymistapojen vaikutusta yrittäjyysaikomuksiin (Joensuu, Varamäki, Viljamaa, Heikkilä & Katajavirta, 2014).

Yrittäjyyskasvatuksen kentällä on kuitenkin pohdittu, millainen olisi yrittäjämäinen oppimisympäristö (Kyrö, Lehtonen & Ristimäki, 2007, 23). Ulkoisen yrittäjyyden konteksti, jo pienimuotoisena ja harrastuksenomaisena, vaikuttaisi luovan luontaisen oppimisympäristön yrittäjämäisten ominaisuuksien, tietojen ja taitojen sekä yrittäjämäisen asenteen kehittämiseen. Tällaisen oppimisympäristön luomisen kohdalla tulisi kuitenkin kiinnittää huomiota vähintään seuraavaan asiaan.

Parhaimmillaan ulkoisen yrittäjyyden konteksti, jo pienimuotoisena ja harrastuksenomaisena, luo yksilölle mielekkään ja luontaisen oppimisympäristön yrittäjämäisten ominaisuuksien, tietojen ja taitojen sekä yrittäjämäisen asenteen oppimiseen. On kuitenkin huomioitava, että tutkimukseni kohteena ollut yrittäjyysohjelma perustui vapaaehtoisuuteen. Ulkoisen yrittäjyyden varaan rakennettua oppimisympäristöä saattaisi olla haastava hyödyntää, jos yrittäjyysohjelmaan osallistuminen olisi pakollista. Vaarana on, että yrittäjyydestä ja yrittäjämäisten ominaisuuksien, tietojen ja taitojen sekä yrittäjämäisen asenteen kehittämisestä tulee pakkopullaa. Tällöin ulkoisen yrittäjyyden oppimisympäristö menettää jotakin oleellista sen luonteesta, sillä yrittäjyyteen liittyy sisäänrakennettuna tietynlainen vapaus.

6.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen eettiseen toteuttamiseen kiinnitettiin huomiota tutkimuksen aikana. Tutkimukseen osallistujille kerrottiin selkeästi tutkimuksen tavoitteet ja menetelmät ennen osallistumista. Osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen ja tutkimuksesta vetäytymisen mahdollisuudesta kerrottiin osallistujille. Tutkimuksen ohella tutkittavilta pyydettiin lupa tietojen käyttämiseen yrittäjyysohjelman kehittämisessä, minkä vuoksi tutkimuksessa käytettyä aineistoa ei tuhota heti tutkimuksen valmistumisen jälkeen.

Laadullisessa tutkimuksessa sen luotettavuutta voidaan arvioida eri kriteerien mukaan (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 162). Tällaisia kriteerejä ovat esimerkiksi uskottavuus, vastaavuus ja siirrettävyys. Uskottavuuden ja vastaavuuden suhteen oleellinen kysymys on, vastaako tutkijan tekemä käsitteellistäminen ja tulkinta tutkittavien käsityksiä. Siirrettävyyden kohdalla oleellinen kysymys on, onko tuloksia mahdollista siirtää edes tietyin ehdoin tutkimuskontekstia vastaaviin konteksteihin. Näiden lisäksi voidaan arvioida myös tutkimustilannetta ja sen vaikutusta tutkimukseen kerättyyn aineistoon.

Jotta työni uskottavuuden ja vastaavuuden arviointi edes jossain määrin olisi mahdollista, olen kuvannut tutkimukseni aineiston keruun ja analysoinnin yhteydessä esimerkein, miten olen päätyntä kyseisiin lopputuloksiin. Jotta tutkimukseeni osallistuvien anonymiteetti säilyisi, en ole kuitenkaan esittänyt enempää esimerkkejä. Aineiston alkuperäiset ilmaukset sisältävät tunnisteettavuuteen liittyviä tietoja, jotka olen joko häivyttänyt tarinoista tai vaihtanut fiktiivisiksi. Uskottavuuden ja vastaavuuden arvioimisen mahdollistamiseksi olen kuitenkin pyrkinyt kuvaamaan analyysivaiheet mahdollisimman seikkaperäisesti.

Tässä tutkimuksessa haastattelupyyntö lähetettiin kaikille yrittäjyysohjelmaan osallistuneille, jotka arvioivat todennäköisyytensä toimia tulevaisuudessa yrittäjänä asteikolla 1-10 enintään kuudeksi (6). Heitä oli yhteensä seitsemän (7) ja heistä kolme (3) osallistui tutkimukseen. Kaikkien tutkimukseen osallistuneiden arvioi heidän todennäköisyydestänsä toimia tulevaisuudessa yrittäjänä oli ennen ja jälkeen yrittäjyysohjelman noussut. Haastatteluissa kävi kuitenkin ilmi, että yrittäjyys miellettiin alkukyselyssä helpommin päätoimiseksi yrittäjyydeksi eikä sitä osattu ajatella sivutoimisena yrittäjyytenä. Sen sijaan haastattelutilanteissa tähän kysymykseen liitettiin myös sivutoimisen yrittäjyyden mahdollisuus. Tämä voi myös osaltaan selittää muutosta. Samoin se, että alkukyselyssä tähän kysymykseen sai vastata omassa rauhassa. Nyt kysymys esitettiin teemahaastattelun yhteydessä ja kysymyksen esittäjänä oli osallistujien kanssa samanaikaisesti yrittäjyysohjelmassa työskennellyt henkilö, eli minä.

Haastattelujen sisältöjen ja niiden pohjalta muodostetut mallitarinat kuitenkin näyttävät yrittäjyysohjelmalla olleen jonkinlainen syy-yhteys arvioidun todennäköisyyden vahvistumiseen. Tätä tulosta ei voi kuitenkaan yleistää koko tutkimusjoukkoa koskevaksi. Kaikkien tutkimukseen ei-osallistuneiden arvio ei todennäköisesti noussut, vaan tähän tutkimukseen saattoi valikoitua juuri ne henkilöt, jotka arvioivat oman todennäköisyytensä korkeammaksi yrittäjyysohjelman jälkeen. Koska työskentelin kyseisessä yrittäjyysohjelmassa ja olen jossain määrin tietoinen kaikkien siihen osallistuneiden ohjelman kulusta, niin pidän tätä myös todennäköisimpänä vaihtoehtona. Tästä syystä tuloksia ei voi yleistää koskemaan koko joukkoon. Tulokset ovat kuitenkin siirrettävissä tulosten perusteella tehdyn teoreettisen kytkennän ansiosta.

Työskentelin tutkimassani yrittäjyysohjelmassa, mikä on saattanut vaikuttaa ennako-oletuksiini ja tutkimustilanteisiin haastatteluissa. Toisaalta se myös auttoi teemahaastatteluissa tarttumaan asioihin, joista en olisi todennäköisesti muuten esittänyt lisäkysymyksiä. Haastattelutilanteissa pyrin kysymään mahdollisimman paljon tarkentavia kysymyksiä, jotta tutkittavat kuvasivat asioita konkreettisella tasolla.

6.2 Jatkotutkimuksen aiheita

Vaikka kirjallisuudessa ja tutkimuksessa intentio liitetään usein ainoastaan aikomukseksi ryhtyä yrittäjäksi, voidaan se liittää myös yritystoiminnan lopettamiseen, jolloin voidaan puhua luopumisen intentiosta (Nevanperä & Kansikas, 2009). Tällainen näkökulma yrittäjyyden ja yrittäjyyskasvatuksen tutkimukseen voisi olla mielenkiintoinen Suomessa, sillä Suomi kuuluu alhaisen yrittäjäaktiivisuuden maihin (Ikonen, 2006). Suomessa vallitsee yrittäjyyden paradoksi: vaikka yleiset puitteet ja infrastruktuuri ovat kunnossa sekä yrittäjyyteen suhtaudutaan suhteellisen positiivisesti, ihmiset eivät silti ryhdy yrittäjiksi (Ylinen, 2011). Kiinnostavaa olisi siis tutkia yrittäjyydestä kiinnostuneiden, yrittäjyyttä harkitsevien, yrittäjiksi aikovien ja yrittäjien luopumisen intentioita – miksi yrittäjyydestä luovutaan tai miksi yrittäjyys jää lopulta toteutumatta?

Jatkossa olisi myös mielenkiintoista tutkia nuoria, joiden yrittäjyysintentio laski tai pysyi samana ennen ja jälkeen yrittäjyysohjelman. Erityisen mielenkiintoista olisi selvittää, mitkä syyt nuorten arvion mukaan vaikuttavat yrittäjyysintention laskuun. Johtuuko se kenties jostakin yrittäjyyteen liittyvästä piirteestä, kuten itsensä johtamisen vaatimuksesta, epävarmuudesta vai jostakin muusta tekijästä? Osa syistä voi olla sellaisia, ettei niihin voi vaikuttaa yrittäjyysohjelman avulla, mutta todennäköisesti jotkin syistä ovat sellaisia, että niitä voisi hyödyntää yrittäjyysohjelmien kehittämisessä. Kaikista ei tarvitse tulla yrittäjiä, kaikkien ei tarvitse haluta yrittäjiksi eikä kaikkien tarvitse täyttää yrittäjyyteen liittyviä vaatimuksia. Sen lisäksi, että tutkitaan toimivia tai hyviä käytänteitä, niin kehittämistyön kannalta olisi kuitenkin hyvä tutkia myös kehittämiskohteita.

Viimeisenä jatkotutkimuksen aiheena ehdotan yrittäjyyskasvatuksen teoreettista ja käsitteellistä tutkimista. Yrittäjyyskasvatuksen haasteena on ollut aiemmin yhteisen kielen puuttuminen, sillä opetussuunnitelman laatijat, poliitikot ja hallintovirkamiehet, tutkijat eivätkä opettajat näytä löytävän toisiaan (Ylinen, 2011). Opettajat eivät ole tiedäneet mitä yrittäjyyskasvatuksen suhteen tulisi opettaa, miten ja miksi (Ristimäki, 2007, 33; Ylinen, 2011). Muualla maailmassa yrittäjyyskasvatuksen kysymyksiä käsitellään taloustieteen alaan kuuluvissa tiedejulkaisuissa, mutta Suomessa kasvatustieteellä on vahvempi asema (Ikonen 2006). Jatkossa yrittäjyyskasvatus voisi edelleen hyötyä esimerkiksi kasvatustieteen ja psykologian teoria perinteestä ammentamisesta. Tällöin yrittäjyyskasvatuksen tutkimus ja toteutus kytkeytyisi myös laajemmin kasvatuksen, koulutuksen ja opetuksen kentälle, jolloin saattaisi löytyä yhteinen kieli, jolla kaikki osapuolet voisivat mielekkäästi keskustella (Ylinen, 2011). Yrittäjyyskasvatuksen sitominen ja

suhteuttaminen esimerkiksi opettajankoulutuksissa muuten käytettäviin käsitteisiin voisi hyödyttää yrittäjyyskasvatuksen viemistä käytäntöön.

7 Johtopäätökset

Tuloksien perusteella jokainen tutkimukseen osallistunut koki yrittäjyysohjelman mahdollistaman omakohtaisen kokemuksen yrittäjyydestä vaikuttaneen yrittäjyysintentionhinsa. Yrittäjyysintention muutos kiteytyi kaikkien osallistujien kohdalla yrittäjyyteen liittyvien uskomusten muutoksessa. Kaikki tutkimukseen osallistuneet mainitsivat yrittäjyysohjelman koulutuksien ja rakenteen sekä yrittäjyyskokeilussa menestymisen ja onnistumisen vaikuttaneen tähän muutokseen.

Yrittäjyysohjelmaan osallistumisen jälkeen tutkittavat näkivät yrittäjänä toimimisen yhtenä mahdollisena uravaihtoehtona tulevaisuudessa. Siihen liittyviin pohdintoihin yhdistettiin kuitenkin sekä positiivisia että negatiivisia tekijöitä. Kaikki tutkittavat mainitsivat positiivisina ja yrittäjyyteen vetävinä tekijöinä itsensä toteuttamisen ja vapauden. Negatiivisina ja yrittäjyydestä poispäin vetävinä tekijöinä kaikki mainitsivat sen sijaan tulojen epävarmuuden, eli yrittäjyyteen liittyvän riskin ottamisen ja kantamisen.

Näistä tuloksista voi tehdä johtopäätöksen, että yrittäjyysohjelmien onnistumista ei voida mielestäni arvioida vain sen perusteella vahvistuvatko osallistujien yrittäjyysintentiont ohjelmaan osallistumisen seurauksena. Sen sijaan yksi näkökulma yrittäjyysohjelmien onnistumisten arviointiin voisi olla se, kuinka realistisesti yksilöt osaavat ohjelmaan osallistumisen jälkeen arvioida yrittäjyyteen liittyviä etuja ja haittoja sekä sen sopivuutta itselle. Tämä on tärkeää etenkin yrittäjyysohjelmien käytänteiden kehittämisen kannalta. Yrittäjyysohjelmien kannalta oleellista on välittää realistista kuvaa yrittäjyydestä ja yrittäjänä toimimisesta. Yrittäjyysintention muutos tämän seurauksena on arvokasta – olipa kyse sitten niiden vahvistumisesta tai heikkenemisestä.

Lähteet

- Ajzen, I. (1991). *The theory of planned behavior* doi:[https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90020-T](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T)
- Bae, T. J., Qian, S., Miao, C., & Fiet, J. O. (2014). The relationship between entrepreneurship education and entrepreneurial intentions: A Meta-Analytic review. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 38(2), 217-254.
- Boyd, N. G., & Vozikis, G. S. (1994). The influence of self-efficacy on the development of entrepreneurial intentions and actions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 18(4), 63-77.
- Brockhaus Sr, R. H. (1982). *The psychology of the entrepreneur*.
- Davidsson, P. (2005). *Researching Entrepreneurship*. (First softcover printing). New York: Springer.
- Davidsson, P. (2004). *Researching Entrepreneurship*. New York: Springer.
- El'konin, D. B., & Vygotsky, L. S. (2001). Symbolic mediation and joint action B. D. el'konin. *Journal of Russian & East European Psychology*, 39(4), 9-19.
- Eskola, J., Lätti, J. & Vastamäki, J., (2018). Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas3. Teoksessa R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. Keuruu: Otavan kirjapaino.
- Heikkinen, H. (2018). Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Huuskonen, V. (1992). *Yrittäjäksi ryhtyminen: Teoreettinen viitekehys ja sen koettelu*
- Ikonen, R. (2006). *Yrittäjyyskasvatus: Kansalaisen taloudellista autonomiaa etsimässä*. Helsinki; Jyväskylä: Minerva.
- Iredale, N., & Jones, B. (2010). Enterprise education as pedagogy. *Education + Training*, 52(1), 7-19.
- Järvilehto, T. (1994). *Ihminen ja ihmisen ympäristö: Systeemisen psykologian perusteet*. Oulu: Pohjoinen.
- Joensuu, S., Varamäki, E., Viljamaa, A., Heikkilä, T., & Katajavirta, M. (2014). *Entrepreneurial intentions, their change and factors affecting these during studies* Seinäjoen ammattikorkeakoulu.
- Johansen, V. (2018). *ICEE - Innovation Cluster for Entrepreneurship Education*. ENRI - Research Report 01/2018. Østlandsforskning/ Eastern Norway Research Institute.

- Kauppila Päivi Annika, Kauppila Päivi Annika, Silvonen, J., & Vanhalakka-Ruoho, M. (2015). *Toimijuus, ohjaus ja elämäntilanne*. Joensuu: University of Eastern Finland. Retrieved from <https://oula.finna.fi/Record/oula.1457184>
- Kemell, A-M., Kotamäki, M., & Kujanpää, E. (2019). *Suuri veroselvitys – yritykset hyvinvointiyhteiskunnan rakentajina*. Keskuskauppakamari. Lainattu 2.5.2019, saatavilla <https://kauppakamari.fi/wp-content/uploads/2019/01/suuri-veroselvitys-2019-web.pdf>
- Kickul, J., Milson, F., Marlino, D., & Barbosa, S. (2008). Are misalignments of perceptions and self-efficacy causing gender gaps in entrepreneurial intentions among our nation's teens? *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 15(2), 321-335.
- Koironen, M. (1999). Yrittäjyys on yleissivistystä. Teoksessa Honka, Lampinen, Ruohotie & Harra (toim.) Matti Peltonen. *Näkijä ja tekijä*. Opetus-, kasvatustieteiden, ja koulutusalojen säätiön ja Tampereen yliopiston Ammattikasvatuksen tutkimuksen julkaisuja. Saarijärvi, 58-67.
- Kyrö, P. (1997). *Yrittäjyyden muodot ja tehtävät ajan murroksissa*
- Kyrö, P. (2005). Yrittäjyyskasvatus – murrosten kautta yliopistoon. Teoksessa Poikela, E. (toim.) *Osaaminen ja kokemus – työ, oppiminen ja kasvatustieteet*. Tampere: Tampere University Press, 159-177.
- Kyrö, P., & Ripatti, A. (2006). *Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia*. Hämeenlinna: Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu.
- Kyrö, P., Lehtonen, H. & Ristimäki, K. (2007). *Yrittäjyyskasvatuksen suuntia etsimässä*. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 5/2007. Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu.
- Landström, H. (2005). *Pioneers in entrepreneurship and small business research*
- Leskinen, P. (1999). *"Yrittäjällä on koko elämä kiinni yrityksessä": Opiskelijoiden yrittäjyyskäsitteet ja niiden muutokset yritysprojektin aikana*.
- Marjosola, I. (1979). *Yrittäjyys tahtona ja mahdollisuutena*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Marques, C. S., Gomes, D. N., Gouveia Rodrigues, R., & Ferreira, J. J. (2012). Entrepreneurship education: How psychological, demographic and behavioural factors predict the entrepreneurial intention. *Education + Training*, 54(8), 657-672.
- Nevanperä, E., & Kansikas, J. (2009). Toisen asteen opiskelijoiden yrittäjyysintention: Tutkimus kansainvälisen yrittäjyyskasvatuksen kontekstissa. *Ammattikasvatuksen Aikakauskirja*, 11(1), 18-32.
- Oosterbeek, H., Van Praag, M., & Ijsselstein, A. (2010). The impact of entrepreneurship education on entrepreneurship skills and motivation. *European Economic Review*, 54(3), pp. 442-454. doi:10.1016/j.euroecorev.2009.08.002

- Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. (2009). *Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat*. Helsinki: Opetusministeriö, koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Retrieved from <https://oula.finna.fi/Record/oula.1053148>
- Paajanen, P. (2001). *Yrittäjyyskasvattaja: Ammattikorkeakoulun hallinnon ja kaupan alan opettajien näkemykset itsestään ja työstään yrittäjyyskasvattajana*.
- Paasio K. & Nurmi P, (2006). Yliopistolliset yrittäjyysopinnot Suomessa. Teoksessa Kyrö, P. & Ripatti, A. (toim.), *Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia* (32-56). Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 4.
- Peltola, M. (2018) Avoin tila lähikehityksen vyöhykkeellä. Abstrakti ja esitys kasvatustieteen päivillä Tampereella 16.11.2018.
- Peltola, M. & Suorsa, T. (2019). Sosiaalinen ja materiaallinen avoin tila kasvatustieteen tutkimuksessa. Teoksessa M. Peltola & P. Keskitalo & R. Äärelä-Vihriälä (toim.), *Saamelainen varhaiskasvatus nyt – Arvot, käytänteet ja osallisuus arjessa* (s. 97-110). Acta Universitatis Ouluensis F13. Oulu: Oulun yliopisto.
- Peltonen, M. (1986). *Yrittäjyys*. Helsingissä Hki: Otava.
- Pihkala, J. (2008a). *Ammattikorkeakoulutuksen aikaiset yrittäjyysintentioiden muutokset*
- Pihkala, J. (2008b). Näkökulmia yrittäjyysintentioihin. *Aikuiskasvatus: Aikuiskasvatustieteellisen Aikakauslehti*, 28(3), 8.
- Polkinghorne, D. E. (1995). Narrative configuration in qualitative analysis. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 8(1), 5-23.
- Pyykkönen, M. (2014). *Ylistetty yrittäjyys*. SoPhi (127). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Ristimäki, K. (2004). *Yrittäjäksi identifioituminen: Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimus nuorten yrittäjyyteen liittyvän identiteetin kehityksestä*
- Ristimäki, K. (2007). Yrittäjyyskasvatuksen osalliset. Teoksessa Kyrö, P., Lehtonen, H. & Ristimäki, K. (toim.) *Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia* (32-43). Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 5/2007, Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu.
- Ruuskanen, P. (1995). *Maaseutuyrittäjyys puheina ja käytäntöinä: Onko verkostoyrittäjyydessä vastaus suomalaisen maaseudun rakenneongelmiin?*. Kokkola: Chydenius-instituutti.
- Sánchez, J. C. (2013). The impact of an entrepreneurship education program on entrepreneurial competencies and intention. *Journal of Small Business Management*, 51(3), 447-465.
- Seikkula-Leino, J. (2009). Kumppanuusmalli vahvistamassa aikomuksia yrittäjyyskasvatukseen. Teoksessa J. Kansikas, P. Kyrö, J. Seikkula-Leino & T. Paakkanen-Römer (toim.)

- Yrittäjyyskasvatuksen muotoutuva maisema – Yrittäjyyskasvatuksen identiteettiä rakentamassa.* Jyväskylän yliopiston taloustieteiden tiedekunnan julkaisu 176/2009, 50-64.
- Shapero, A., & Shokol, L. (1982). The social dimensions of entrepreneurship. ()
- Siljander, P. (2014). *Systemaattinen johdatus kasvatustieteeseen: Peruskäsitteet ja pääsuuntauukset* ([Uud. p.] ed.). Tampere: Vastapaino.
- Silvonen, J. (2004). Lähikehityksen vyöhykkeellä? Teoksessa R. Mietola & H. Outinen (toimi.), *Kulttuurit, erilaisuus ja kohtaamiset*. Kasvatustieteen päivien 2003 julkaisu. Helsinki: Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitos, 47-55.
- Sirelkhatim, F. (2015). Entrepreneurship education: A systematic literature review of curricula contents and teaching methods. *Cogent Business & Management*, 2(1)
- Soini, H. (2008). Kasvatuspsykologian haasteet. Teoksessa P. Siljander & A. Kivelä (toim.), *Kasvatustieteen tila ja tutkimuskäytännöt. – Paradigmat katosivat, mitä jäljellä?* Kasvatustieteen tutkimuksia, 38. Suomen kasvatustieteellinen seura. Painosalama OY. Turku, 357-366.
- Soini, H. (2016). Kasvu, kehitys, oppiminen – johdatusta kasvatuspsykologian kysymyksiin. Julkaisematon.
- Stenlund, A. (2017). *Yrittäjyyden tuottaminen: Tavoitteena kyvykkyys, jota kilpailu edellyttää, osaaminen rakentaa ja itsenäisyys ilmentää* Retrieved from <https://oula.finna.fi/Record/oula.1542976>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos ed.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Valkonen, J. (2007). *Psykoterapia, masennus ja sisäinen tarina* Retrieved from <https://oula.finna.fi/Record/oula.988445>
- Vygotsky, L. S. (1978). Mind in society. The development of higher psychological processes. Edited by M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner & E. Souberman. Cambridge – MA: Harvard University Press
- Wertsch, J. V. (1985). *Vygotsky and the social formation of mind*. Retrieved from <https://oula.finna.fi/Record/nelli28.1000000000805678>
- Ylinen, A. (2011). *Opettajien yrittäjyyskasvatusvalmiudet etelä-pohjanmaan lukioissa* Retrieved from <https://oula.finna.fi/Record/oula.1151075>
- Zhao, H., Seibert, S., & Hills, G. (2005). The mediating role of self-efficacy in the development of entrepreneurial intentions. *Journal of Applied Psychology*, 90(6), 1265-1272.

Liite 1

Teemahaastattelun haastattelurunko

- Jutustelu ja tutkimuslupa

- Millä todennäköisyydellä voisit toimia yrittäjänä (lähi)tulevaisuudessa? (asteikolla 1-10)
 - a. Millä perusteilla valitsit tämän?
 - b. Miksi suurempi kuin x?
 - c. Miksi pienempi kuin x?
 - d. Mitä pitäisi tapahtua, jotta se olisi 10?
 - e. Mikä johtaisi siihen, että se olisi 0?

- Muistatko mitä vastasit ennakkokyselyssä? (katsotaan, jos ei muista)
 - a. Muistatko millä perusteilla valitsit silloin tämän?
 - b. Minkä takia tämä on muuttunut x:stä x:n? (jos on muuttunut)
 - i. Yrittäjyysohjelman aikana tapahtuneita asioita, jotka koit merkitykselliseksi joko hyvässä tai pahassa (konkretia!)
 - ii. Yrittäjyysohjelman jälkeen tapahtuneita asioita, jotka koit merkitykselliseksi joko hyvässä tai pahassa (konkretia!)
 - c. Miksi lähdit mukaan yrittäjyysohjelmaan?

- Mitä ajattelet yrittäjänä toimimisesta tulevaisuudessa?
 - a. Mikä johtaisi kohti yrittäjyyttä?
 - b. Mikä johtaisi poispäin yrittäjyydestä?
 - c. Minkälaisia eroja kokee olevan palkkatöiden ja yrittäjyyden välillä?
 - i. Minkä takia x ensisijainen suhteessa toiseen?
 - ii. Mitä hyvää yrittäjyydessä on?
 - iii. Mitä huonoa yrittäjyydessä on?
 - iv. Mitä hyvää palkkatöissä on?
 - v. Mitä pahaa palkkatöissä on?